

OPUSCULA

DOMINICI AULISJ
OPUSCULA.

DOMINICI AULISJ

OPUSCULA

DE

Gymnaſii Conſtructione,
Mauſolei Architectura,
Harmonia Timaica, &
Numeris Medicis.

His acceſſit

EPISTOLA

De Colo Mayerano.

NEAPOLI,
Ex Typographia Jacobi Raillard MDCXCIV.
Superiorum permiſſu.

ILLVSTRISSIMO, ET AMPLISSIMO VIRO

D. D. DIDACO VINCENTIO A VIDANIA,

Regii Sacelli Præsuli, & Gymnasii Neapolitani Præfecto,

Abbati S. Nicolai in Pergoleto, & in Bucisano, Catholicæ Majestati a Consiliis, & Regio Chronographo Regnorum Castellæ, Legionis, & Aragoniæ,

DOMINICVS AVLISIVS S. P.

Ulli Opuscula hæc rectiùs nuncupem, Vir Cl., quàm tibi, qui Gymnasio nostro præes; & cui me non solùm studiorum meorum, sed & otii rationem reddere par est. Exciderunt mihi pene aliud agenti inter statas Gymnasii cessationes; nam

si quan-

ſi quando vacat a tot, tantiſque Juris exercitationibus, quibus diſtringor, paulùm velut itinere decedens, his diverticulis occupationes, curaſque meas diſtinguo, & ex intervallo adoleſcentiæ meæ ſtudia deguſto. Quod libenti ſemper animo feci: faciam poſthac alacriùs, tuum videlicet exemplum ſequutus, qui in illuſtri Sertoriano Gymnaſio, quod patria tua Oſca, Urbs Victrix, habet, non itate totum Juri aut Civili, aut Pontificio, quorum utrunque tuis prælectionibus exornabas, dediſti, ut optimas quaſq; alias artes identidem non attingeres: imò omnibus te per vices partiebaris, recte intelligens ſine illis Juriſprudentiam pro dignitate tractari, & illuſtrari non poſſe: & qua es induſtria, & ingenii præſtantia & dexteritate, eam unam diſciplinam toto vitæ curſu excoluiſſe videberis, cui te pro tempore addixiſſes, ita ſcilicet in ea præcellebas; cùm interim omnes peræque, ideſt optime, teneres: & in diſparibus ſtudiis pari ſemper cum laude verſatus ſis. Si tantæ ingenii dotes, quibus emines ſolus, mihi tributæ non ſunt, & tantam induſtriæ felicitatem, quanta tua eſt, aſſequi non licet; liceat tamen, quod unum reliquum eſt, tua

per

per veſtigia niti, ut ſi quò velim pervenire non detur, perveniam tamen quò poſſum. Multa quidem commentatus ſum in vario literarum genere: ſed dum conceptæ de me expectationi ſatisfacere poſſe diffido, dum varia rei domeſticæ intentione diſtrahor, illa omnia jacent, & ultimam manum expectant: quam, niſi otium nactus ſim, vereor ut unquam habitura ſint. Ne putes tamen, hæc tanquam ſpecimina ad te mitti, ut emendatiora, aut meliora reliquis; & ipſa enim ſine nitore ſunt. Sed animum fecit, quòd διδασκαλικὰ hęc, ut plantæ quædam natura agreſtes & feræ, cultum refugiant pene omnem, contenta doceri. Fecit & illud, quòd ex ipſis quædam probata olim fuere, paulò ante, quàm e vivis diſcederet, acris judicii viro, D. Felici Eſpinoſio, tibi perneceſſario, mihi amiciſſimo, cujus memoria (quod & ſingularis ejus humanitas, & eximia doctrina poſtulat) ſemper honorata, ſemper etiam acerba mihi animo inhærebit. Sunt hæc Opuſcula numero quatuor. In primo de veteri Gymnaſio diſputatur: cujus deſcriptione ignorata, multa, quæ vel ad Artem Gymnaſticam, vel ad Gymnaſticam Medicinam pertinent, intel-

tel-

telligi, & explicari recte non possunt. Quod alio Opere re ipsa probabimus, in præsens ejus Architecturam ex Vitruvio proposuisse contenti, ut appareat quæ ejus pars Athletis, quæ literarum Professoribus tributa sit: quæ discipulis, ut suas disputatiunculas, quas *leschas* vocabant, celebrarent: ubi locatum Balneum fuerit, ubi frigida Lavatio: ubi demum Platanones siti, inter quos & athletæ, & studiosi animum relaxabant. Hæc enim omnia in uno Gymnasio erant, partim animi, alia corporis exercitationibus, & saluti destinata. Opus, sive ædificii magnitudinem, sive oleum athletis, sive alimenta tot hominibus, qui ei regendo, & administrando erant, præstanda attendas, infinitæ impensæ, quam non omnes Civitates ferre poterant, sed nobilissimæ solùm. Unde Urbs nostra, quæ ab heroicis temporibus Gymnasium habuit, nobilissima fuerit necesse est. Sed a quibus in ea positum, dubitatur. Memini audivisse ex te, ad ipsos Chalcidenses, quorum Colonia Neapolis est, posse referri. Quæ conjectura non ex vano hausta est; hi enim, ut observabas, in terra patria Gymnasium Herculi sacrum habuerunt, te-

ste

ſte veteri marmore apud Thomam Reineſium, quod iidem T. Quintio Flaminio poſuêrunt.

O ΔΗΜΟϹ ΤΙΤΩ ΚΑΙ ΗΡΑΚΛΕΙ ΤΟ ΓΥΜΝΑϹΙΟΝ
O ΔΗΜΟϹ ΤΙΤΩ ΚΑΙ ΑΠΟΛΛΩΝΙ ΤΟ ΔΕΛΦΙΝΙΟΝ

At iſte ipſe Hercules Gymnaſio Neapolitano præſidebat, ut ex Dione Chryſoſtomo palàm eſt: quocirca deinde cùm Roma, Urbem noſtram imitata, Gymnaſium erexit, Herculi etiam dedicavit: ut oſtendunt Romanæ Athletarum Inſcriptiones, ἡ ἱερὰ ξυστικὴ σύνοδος τῶν περὶ τὸν Ἡρακλέα. Cur ergo a Chalcidenſibus poſitum non credemus? qui hìc, patriis ſtudiis delectati, Gymnaſio carere noluerint. Nec enim audiverim Petrum Laſenam, virum eruditum, dum ad Athenienſes refert: qui Gymnaſium non Herculi, ſed Apollini Lycio ſacrum habuerunt. Lucianus in Anacharſi, ſive de Gymnaſiis. ὁ μὲν χῶρος αὐτὸς, ὦ Ἀνάχαρσι, γυμνάσιον ὑφ' ὑμῶν ὀνομάζεται, καὶ ἔστιν ἱερὸν Ἀπόλλωνος τοῦ Λυκίου. Ut prætercam, ab Athenienſibus noſtræ Urbi imperatum nunquam. Nec quòd de Diotimo Athenienſis claſſis præfecto narratur, quidquam ad rem facit. Invenit hìc ipſe Gymnaſium, non condidit: & conſuetis ſo-

b lem-

lemnitatibus, consensu Civitatis, λαμπαδηφορίαν addidit. Nec aliud ex verbis Timæi Siculi elici potest. Cognatio materiæ fecit, ut dissertatiunculam de Mausoleo adnecterem, quæ singula quidem ejus Miraculi ornamenta, quorum memoria omnino abolevit, non exhibet: universi tamen operis dispositionem, formam, mensuras ita curiose persequitur, ut de ædificio, quod extet, omniumque oculis obversetur, paria tantùm tradi posse videantur. Hæc non eò dico, ut tibi munus meum exornem: sed ut Plinianæ diligentiæ docti gratias agant, qui hæc nescire nos passus non est; etsi ita ipse præcise, & obscure indicet, ut prætereunti multò similior sit, quàm indicanti. At hæ tenebræ lux mera videri possunt præ illis, quas nobis offundit Timæus Platonis, cùm Mundi Harmoniam proponit. Experiri tamen in tertio Opusculo voluimus, an rem alto demersam expiscari possemus. Habes in eo, unde Numerorum Harmonicorum principium petendum sit; invenies, qua via Musica omnis in suas partes distincta, ita oculis subjici possit, ut pene audiri videatur. Quis hactenus, Quaternio Pythagoræ quid sibi vellet, sciebat?

bat? Quis Platonis Chiasmum nisi nomine tantùm noverat? Hæc nos eruimus in lucem; ut propterea tota ea disputatio cognitu jucunda non minus sit, quàm utilis. Quartum Opusculum affine est tertio, ut secundum primo; nam & de Pythagoreis tractat, & de Numeris, non quidem Harmonicis, sed Medicis: quos scilicet Hippocrates, Pythagoram sequutus, in morbis, & medicinis, in vita denique humana plurimùm pollere opinatus est. Vidimus ex quo fonte dies Critici originem duxerint: egimus etiam de Partu humano in mense septimo, & octavo, cujus Pythagorica ratio in antiquo Homeri Scholiaste latebat, a paucis visa, a nullo intellecta. Hoc est munusculum meum, quod tibi offero: exiguum quidem, sed cujus me non pudet; nam si nihil aliud, certe novitatis gratiam retinet; præterea habenda mihi tot occupationum tuarum ratio fuit, quæ in novis hisce honoribus, quibus te Rex meritò auctum voluit, nisi magnæ esse non possunt; etsi interim nescius non sim, te per obstantia omnia literas quærere, nullumque tibi occurrere subcisivum tempus, quin id totum studiis impendas. Neque hæc in te nova sunt: so-

lens more tuo facis. Quot, quantiſque curis diſtinebaris, cùm aut in Catalauniæ Principatu, aut in Regno Siciliæ Inquiſitorem Apoſtolicum agebas? Quod munus adnexam Religionis zelo eximiam doctrinam, nec minorem prudentiam expoſcit. Obiſti tu illud ſumma vigilantia, ſummaque charitate; unde tibi gloriam nunquam intermorituram, cum maximo rei Chriſtianæ fructu conjunctam, comparaſti. Inter eas ſolicitudines nunquam a te literarum ſtudia omiſſa, quis non mirabitur? Non omiſſa inquam? quid ſi ſciant, te ſemper novi aliquid in literis eſſe molitum? Nihil me fingere, nihil ad gratiam mentiri, doctiſſimi tui Commentarii, quos ut propediem edas & opto, & ſpero, teſtes erunt. Verùm hæc ego apud te, virum modeſtiſſimum, parce, verecundeque commemoro. Tu ergo, vir præſtantiſſime, hilariter, quæ tua humanitas eſt, ſuſcipe libellum iſtum, monumentum mei erga te obſequii: & Gymnaſium noſtrum, quod ſemper doctiſſimis viris floruit, nunc per te gratiùs, lætiuſque refloreſcat. Vale.

ALOISIUS DE LEON

LECTORI S.

VIri ingenio, & doctrina præstantes, & Auctoris nostri studiosi, cùm Opusculum de Gymnasii constructione, sibi pro amicitia missum, legissent, libere simpliciterque, ut viros optimos decet, hæsitationes suas, alii alias, proposuerunt. Amavit Auctor ipsorum curam, & solicitudinem, egitque eis, ita ut meriti erant, gratias, quantas potuit maximas: iterumque ipse ejus nomine ago: petoque vicissim, & oro, ut ne moleste ferant, si ex earum numero nonnullas, quæ graviores visæ sunt, hìc ex fide recitare, parique modestia extricare adnitar. Fecit id quidem Auctor privatim, sed tribus pene verbis, ut qui cum viris, quibus ob consuetudinem facile ipsius mens sensusque perspecti fierent, rem sibi esse sciebat. Faciam in præsens id ipsum ego publice, paulò uberiùs, planiusque; auguror enim fore, ut eædem difficul-

ficultates aliis quoque occurrãt, quibus ſemel ſatisfaciendum eſt. Cauſantur de Stadio dici, nihil ferme habere, quod Architectum remoretur; non enim id omnino convenire cum eo videri, quod alibi affirmatur, habere gradus amphitheatri gradibus non diſſimiles. Evaneſcet quàm facillime dubium, ſi quæ invicem ſeparanda ſunt, confundere caveamus. Stadium non eſt, niſi ſpatium illud, ubi in publicis ſolemnitatibus Athletæ omni certaminis genere contendebant: non ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἔτρεχον, *ut quidam definiunt; nam* σταδιεὺς *Pindaro Olympionica* XIII. *eſt, qui certat* δρόμῳ, καὶ πεντάθλῳ, curſu, & quinquertio. *Et verum eſt, in eo vix quidquam reperiri, quod Architectum poſſit habere ſolicitum: certe minus, quàm in Spina Circi. Aliud eſt de mole illa, quæ Stadium in ovi ſpeciem circumibat, ubi gradus ſpectatoribus ſtructi. Hæc majoris artificii res eſt: nec de ea Vitruvius in Gymnaſii ſtructura egit; vel quia non multam ei rei operam, curamve Græci inſumebant: vel ratus ſatis eſſe, quæ jam de Theatro Latino, & Græco diſputaverat; nullo quippe negotio præcepta de gradibus, ſcalis, præcinctione, cuneis, porticibus, &*

ſi qua

si quæ alia incurrunt, a circulo transferuntur in ἔλλειψιν, *ut ex Amphitheatro Veronensi apud Serlium intelligere licet. In Inscriptione Austrunii, qui cùm Medicus Ludi Gallici esset, Porticum, & Exedram Silvano Romæ dedicavit; pro Porticu notatum est capi oportere Xystum tectam, pro Exedra Ephebeum. Ajunt, sibi non liquere, de Gymnasio, an de Ludo gladiatorio hæc sentire debeant; nec id distincte enunciari. At nostro Auctori supervacuum visum est ea persequi, quæ ex ipso marmore patere possunt; præsertim cùm de his non eo loco ageret. Prodam tamen ego non invitus, quod ipse siluit, multisque verbis ejus taciturnitati medebor. Gymnasii nomen generatim usurpare si libeat, abũde est scire, de Gymnasio sermonem haberi, quando passim Græcis* Ludus gladiatorius γυμνάσιον τῶν μονομάχων *audit, ut* Lanista, Γυμναστὴς & ἐπιστάτης, & batualia, γυμνασίαι. *nam Lipsium, qui locum ipsum exercitationis* batualiorum *nomine censeri putat, auctores ab eo ipso producti confutant. Sin pro Gymnasio Athletarum, ut frequentissime occurrit, maxime sine addito positum, certe Inscriptionem Austrunii de eo capi nec posse, nec debere, ratio temporum, quæ sæpe ma-*

gnas

gnas difficultates expedivit, demonstrat. Quò id certiùs cognoscatur, Inscriptionem integrā apponam, cujus eam tantummodo partem Auctor exscripsit, quæ tum ad rem faciebat. Ea verò ita habet.

SILVANO. SANCTO
AVSTRVNIVS. MEDI
CVS. LVD. GALLIC
PORTIC. ET EXEDR
ET: SIGN. AEN
VOTO. SVSCEP
L. M
DEDIC. KAL. MAI
L. MARCIO. ET
SEX. JVLIO. COS

Istuc par Consulum Reip. moderatum est anno Urbis 659, vel paulò seriùs; non enim inter se Fastorum concinnatores consentiunt. Per ea tempora Romæ Gymnasium nullum: quod Nero demum excitavit. Quare non de eo sermo erit, sed de Ludo gladiatorio, cui ita Romani indulgebant, ut Græci Gymnasio. Et multa in his paria. Tangam solùm, quæ ex ipsa Inscriptione colliguntur. Discimus ex ea, in Ludo Medicos extitisse: ab istis nec Gymnasium inops fuit: & , ut de Jatraliptis taceam, ita docent, quæ de Herodico narrat Plato lib. III. Reip. & de Ægimio Galenus

II.

11. ὑγιειvῶν. *Erant Gymnasia Diis dicata, & quodque præsidis Dei signum habebat, ut Atheniense Apollinis Lycii, teste Luciano in Anacharsi: & Austrunius in Ludo Gallico Silvani æneum signum collocavit, ex privata religione,* voto suscepto; *quamvis aliàs Marti, aut Saturno consecratos Ludos non ignorem. Quid mirum? nam & Chalcidenses T. Flaminio Gymnasium dicarunt. Demum in utroque visebantur Xystus tecta, & Ephebeum. Xystus in Inscriptione dicta est* Porticus; *nam est* στοὰ ξυστός. *Qui dicit* Xystum, *mutilat primam vocem: qui* Porticum, *ultimam. At Ephebeum appellatum est* Exedra, *ut etiam à Vitruvio in illis,* Exedra amplissima cum sedibus. *Hæc satis notatu digna sunt, vel ex eo, quòd Lipsius in Saturnalibus post variã inquisitionẽ, in Ludo gladiatorio nil nisi multiplices, minutasq; cellas observare potuit. Certe infelici sorte usus. An aliud nihil in Ludo fuisse credam? Cellulas quidem gladiatores inhabitabant: ast ubi exercebantur? Nẽpe tirones in Ephebeo, veterani in Xysto, in qua rasa humus fuit, arena inspersa, eadem de causa, qua in Amphitheatro. Et hæc loca proprie Ludus gladiatorius, non cellæ illæ, si*

Ludus est, ubi gladiatores usum armorum ediscunt. Itaq; Cujacio non accedo, qui illud EXEDR, in Inscriptione numero multitudinis Exedras *exponit. Insimulāt alii, quòd non reddita causa affirmetur,* δρόμους *in Gymnasio denotare Xystā, longe a sententia Budæi, qui Xystum esse voluit. Et tamen, si attendamus, nihil clariùs demonstratum comperiemus. Xystus pro porticu sequioris generis cùm sit, nullus dixerit,* δρόμος ξυστὸς, *ut ad Palliū Tertulliani perperam a Salmasio factum; nam est, ut proxime notatum,* στοὰ ξυστός. *Ex quo & illud existit,* δρόμον ξυστὸν *esse necessariò, quæ Latinis* Xysta, *& quandoque masculino genere,* Xystus. *Hæc, quamvis exilia videantur, tamen ea nisi probe teneamus, in intelligēdis bonis auctoribus, multis nos erroribus implicare possunt: eademque jam non insinuaverat modò, sed diserte monuerat Auctor: & eò scire se dixit,* δρόμους *ad Xysta referri; veteremque lectionem in voce* περιδρομίδες *Vitruvio asseruit. An posthac de probatione expostulabunt? Nunc demum recte capimus verba Pollucis.* ἢ δρόμοι ἢ ξυστοὶ ἐν οἷς αἱ ἀσκήσεις. *Hæc viris doctis fraudi fuerunt: at is non de Xysto tecta loquutus est, sed de Xystis subdivalibus.*

Δρό-

Δρόμους etiam subintelligemus, cùm hypæthras ambulationes in hortis, ubi se veteres deambulando exercebāt, appellatas Xystos *ἀρσενικῶς reperimus, ut apud Pliniū juniorē passim. Uno, aut altero loco contentus ero. De villa apud Thuscos:* Ante porticum Xystus concisus in plurimas species, distinctusque buxo. *De Laurentino :* Ante cryptoporticum Xystus violis odoratus. *Hæc, Lector humanissime, excusando, vel potiùs purgando Auctori nostro in medium allata volui, raptim, & incondite ad te scripta, operis pro editione urgentibus. At quæcunque ea tandem sint, æqui bonique consulas velim. Si quid omnino, hoc certe sine alicujus injuria a me factum est; nam viros doctissimos, qui hæc objectarunt, & amo effusissime, & colo. Vale.*

Rer.

Rev. Dominus D.Emmanuel Cicatelli videat, & in scriptis referat die 30.Septembris 1693.

Joannes Andreas Siliquinus Vic. Gen.

Canonicus D. Januarius de Auria Cons. S.Offic.Dep.

Eminentissime Domine.

UT Eminentiæ Tuæ jussa facerem, perlegi Opuscula scripta a Dominico Aulisio, & nihil in eis, quod vel bonis moribus, vel Catholicæ Fidei officeret, inveni: & sapientiam eleganti nexu eruditioni conjunctam admiratus sum. Quocirca typis excudi posse censeo, ità si Eminentiæ Tuæ videbitur. Neapoli die 19. Decembris 1693.

Eminentiæ Tuæ *Addictissimus Servus*

D. Emmanuel Cicatellus.

Attenta relatione suprascripti Rev. Domini Revisoris, quod possunt imprimi.

Imprimantur die 22.Decembris 1693.

Joannes Andreas Siliquinus Vic. Gen.

Canonicus D Iannarius de Auria Cons.S.Offic.Dep.

Magnif. U.J.D. D.Joseph Alciati videat, & in scriptis referat.

Soria Reg. Gaeta Reg. Moles Reg.

Miroballus Reg. Jacca Reg.

Provisum per S.E.Neap.31.Augusti 1693. *Mastellonus.*

Excellentissime Domine.

DOminici Aulisj libellos, de Gymnasii constructione, de Mausolei Architectura, de Harmonia Timaica, de Partu octimestri, & septimestri, Dissertatio Pythagorica, de Colo, jussu Excellentiæ Vestræ perlegi, & cum nil in illis, quod adversaretur Regiæ Jurisdictioni reperissem, sed præclara eruditione, ac doctrina refertos, posse typis vulgari, si Excellentiæ Tuæ videbitur, censeo. Neap. nonis Septembr. 1693.

Excellentiæ Tuæ *Addictissimus Cliens*

Josephus Alciatus.

Imprimatur, verum in publicatione servetur Regia Pragmatica.

Soria Reg. Gaeta Reg. Moles Reg.

Miroballus Reg. Jacca Reg.

Provisum per S.E.Neap.die 9.Octobris 1693.

Comus.

D O-

DOMINICI
AULISJ
DE GYMNASII CONSTRUCTIONE
COMMENTARIUM.

Ulta in Vitruvio egregia vetustatis monumenta extare, quæ alibi invenire non est, norunt quicunque bonarum artium studio tenentur: quos tamen ipse non minus delectat, quàm exercet; ita in plurimis lucem desiderat, cujus non sua, sed temporis culpa indiget, quod omnia sursum deorsum versando, tenebras veluti quasdam priscis inventis offundit. Varia in medium exempla possent afferri: sed quę de Gymna-

ſio habet, ſint ſatis. Egit quidem de eo Vitruvius diligentiſſime: ſed hactenus nemo unus, quod ſciam, ejus inde ædificii deſignationem, niſi multis partibus mendoſam, potuit exhibere. Quo factum, ut pulchérrima notitia careamus, quæ niſi ab optimo Scriptore, hauriri aliunde non poteſt; ut pretium operę ſit, poſt Mercurialis, Barbari, Perraultii, aliorumque conatus, iſtum lapidem de integro voluęndum ſuſcipere. Experiemur nos, ſi quid boni ad hanc vetuſtatis partem illuſtrandam excogitare valemus. Quod ſi præſtiterimus, non ingenii (ſcimus enim tenuitatem noſtram) ſed induſtriæ fructus fuerit. Utemur pro explicatione non aliis verbis, quàm Vitruvianis, ut tanto certius de veritate conſtet; interſitis ſolùm de noſtro literis, ſeu notis, quæ indicent, ubi in Ichnographia, quam damus, quodque ædificii membrum quærendum ſit. Præterea adnotatiunculas quaſdam breviſſimas pro faciliori captu adſcribere non pigebit.

DE-

DESCRIPTIO PALÆSTRÆ.

Vitruvius. NUNC MIHI VIDETUR, TAMETSI NON SINT ITALICÆ CONSUETUDINIS, PALÆSTRARUM ÆDIFICATIONES TRADERE EXPLICATE, ET QUEMADMODUM APUD GRÆCOS CONSTITUANTUR, MONSTRARE.

Palæstrarum nomine Gymnasia intelligi docent. sed falsò. Gymnasium in tria membra dividitur, quorum unum Palæstra, alterum Xysta, tertium Stadium. Gymnasium totum, Palæstra pars, a qua, ut præcipua, sermo fuit ordiendus. Vitruvii dictum, qui sub Augusto floruit, cùm Palæstras Italicæ consuetudinis esse negat, ad eas urbes non pertinet, quæ etsi in Italico solo positæ, a Græcis tamen, a quibus ortæ, incolebantur. Testis ei rei satis locuples una Neapolis, Græca urbs, quæ ex Græcorum instituto Gymnasium a vetustissimis temporibus conditum habuit, excoluitque, ut ex Strabone, qui & ipse sub Augusto scripsit, notum lib. 5. Ita quoque ad subsequentia post Augustum tempora, de quibus Vitruvius divinare nequibat, non pertinet; nam qui sequuti sunt Principes, Græcorum instituto delectati,

Gymnaſia Romæ excitarunt. Primus id Nero fecit, teſte Svetonio. Nec eſt, cur obnitatur vir doctus ex Plauti verbis in Bacchidibus.

Ante Solem exorientem niſi in Palæſtram veneras,
Gymnaſii Præfecto haud mediocreis pœnas penderes.

Scilicet non meminit, Græcam eam eſſe fabulam, ex Philemone verſam, Athenis actam, non Romæ. De aliis nihil diſputare neceſſe eſt, cùm hæc noſtræ præſenti ſcriptioni ſint abunde. Cæterùm nil mirum, ſi hìc Vitruvii inſcriptio eſt, De Palæstrarum ædificatione, et Xystis, prætermiſſa Stadiorum mentione: quippe Stadia nihil fere habent, quod Architectum remorari poſſit. Satis itaque putavit, in fine Capitis hujus paucula verba de ipſis ſubnectere.

IN PALÆSTRIS PERISTYLIA QUADRATA A, SIVE OBLONGA ITA SUNT FACIENDA, UTI DUORUM STADIORUM HABEANT AMBULATIONIS CIRCUITIONEM: QUOD GRÆCI VOCANT ΔΙΑΥΛΟΝ.

Periſtylium in Ichnographia quadratum ſelegimus, ex quo certiores totius Palæſtræ men-

mensuræ deducuntur, quàm ex Peristyliis oblongis. Hæc enim multiplicis generis sunt: quadrata unius. Horum tamen ratione recte percepta, facile ubi Peristylium oblongum sit, quid variari debeat, cognoscimus. Area A columnis cincta, quaquaversum habet pedes 300, ut sint in ambitu Stadia duo.

E QUIBUS TRES PORTICUS SIMPLICES B, B, B, DISPONUNTUR.

Lata quæque pedes 42. cujus mensuræ ratio in Xysto reddetur.

QUARTAQUE C, QUÆ AD MERIDIANAS REGIONES EST CONVERSA, DUPLEX, UTI CUM TEMPESTATES VENTOSÆ SUNT, NON POSSIT ASPERGO IN INTERIOREM PARTEM PERVENIRE.

Hoc est, Porticum istam esse oportere duplicem, ne Ephebeum, Coryceum, & alia proxima membra, quorum lumina, & ostia ad eam vergunt, imbrium injuriis pateant. Quod non nisi magno adolescentium, aliorumque, qui in eis se exercent, incommodo fieret. At cùm hæc ipsa membra ex altera parte porticum simplicem habeant adnexam, ut dicemus, constat nulla ibi ostia extitisse;

tisse; nisi forte unum, aut alterum in Ephebeo, & Coryceo, unde brevi itinere egredi athletæ in Xystum possent: quæ & ipsa in tempestatibus ventosis occludi poterant: quippe patentibus interim ostiis, & fenestris in opposito latere, Ephebeum, & Coryceum multa satis luce clarescebant. Hæc Porticus, quia duplex, lata erit pedes 84.

CONSTITUUNTUR AUTEM IN TRIBUS PORTICIBUS EXEDRÆ SPATIOSÆ D, D, HABENTES SEDES, IN QUIBES PHILOSOPHI, RHETORES, RELIQUIQUE, QUI STUDIIS DELECTANTUR, SEDENTES DISPUTARE POSSINT.

Novitium inventum fuit literarum Professoribus designare in Gymnasio Scholas,& ἀκροατήρια, ut hæc Ciceronis in 2. de Oratore ostendunt. *Nam & seculis multis ante Gymnasia inventa sunt, quàm in his Philosophi garrire cæperunt*. Negat vir eruditus, in Gymnasio Neapolitano literarum studia unquam fuisse: negat ullo idoneo auctore probari. Quid faciet D. Augustino? cujus hæc sunt e libro 3. contra Academicos. *Quid si tam clarum est, ut frustra inficiere? Persuadebis nimirum tanquam in Cumano Gymnasio, atque adeo Neapolitano, nihil eum peccasse, imò etiam nec errasse quidem.*

An

An ſatis idoneus auctor eſt, qui omnem evictionem præſtet? Latæ Exedræ ſunt pedes 108. uti poſtea demonſtrabitur, cùm de Porticu Septentrionali Stadiata ſermonem inſtituemus.

IN DUPLICI AUTEM PORTICU COLLOCENTUR HÆC MEMBRA, EPHEBEUM E IN MEDIO, HOC AUTEM EST EXEDRA AMPLISSIMA CUM SEDIBUS, QUÆ TERTIA PARTE LONGIOR SIT, QUAM LATA.

Athletæ, tametſi majore parte Palæſtræ literarum Profeſſoribus ceſſerint, tamen præſtantiorem ſibi ſepoſuerunt, Meridiei obverſam, ut per hiemem plurimo Sole, & clementiori cœlo fruerentur; nam hæc maxime hiemi parata manſio eſt, cùm per æſtatem athletæ in Xyſta progrederentur. In hoc Gymnaſii tractu medium ſpatium ſibi Ephebeum poſcit, quod *Exedram ampliſſimam* Vitruvius appellat. Quare non unę modò Scholæ ſedilibus erant inſtructæ, & *Exedræ* dicebantur, ſed & Ephebeum. Quod notari velim; nam Ephebeum intelligit etiam Dio Chryſoſtomus, ubi adoleſcentulum athletam, Jatroclen nomine, in Exedra Herculis, quæ erat in Gymnaſio Neapolitano, ſeſe exercuiſſe memorat: ὁρῶ μὲν οὖν πάνυ

πολ-

πολλοὺς ἑστηκότας πρὸς τῇ ἐξέδρᾳ τοῦ ἡρακλέους. Et quæ sequuntur. Hoc eſt, *ſtantes ad Ephebeum*, quod hìc Herculi erat dicatum. Dicit ἑστηκότας, quia magna ſpectatorum pars, quam ſedes non caperent, ſtare cogebatur. *Exedra* pariter Ephebeum eſt in veteri Lapide Romano, ſicuti *Porticus* eſt Xyſtus.

SILVANO SANCTO
AUSTORNIUS
MEDICUS LUDI GALLIC.
PORTIC. ET EXEDR.
ET SIGN. ÆN.
VOTO SUSCEPT.
L. M. D.

Viſum eſt Vitruvio addere, *cum ſedibus*, non ſine cauſa. Nam alioqui cellas omnes, quæ in Periſtylio, utut ſedibus deſtitutas, Exedras vocabant. Varro Ornithona Exedram dicit lib. 3. de Re Ruſt. cap. 5. *Qui Brunduſii hoſpes noſter primus in Peryſtilio habuit Exedra concluſas aves, quas paſceret objecto rete.* Imò Strabo lib. 13. Exedram vocat quandam σκοπήν. Hoc fortaſſe verius, quàm quod opinatur Cujacius ad C. de operib. publicis, ſpeculam eam ita fuiſſe exędificatam, ut haberet ſedes complures in Exedræ formam.

Erant

Erant ergo in Ephebeo ſedes circùm ad parietem ſpectatoribus poſitæ, in mediis ſpatiis ſe puberes exercebant;non enim aut nomen ipſum, aut Dio loco proxime dicto, dubitare nos ſinit, Ephebeum adoleſcentulis fuiſſe deſtinatum: ſcilicet, ut ſeorſum eſſent a viris, qui ſuas exercitationes in Xyſto, & Xyſtis peragebant. Illis præerat Pędotriba, his Xyſtarcha.

Hæc cella tertia parte longior eſt, quàm lata. Patet in latitudinem pedes 108. in longitudinem pedes 144.

Sub dextro Coryceum I.

Duæ omnino in toto Gymnaſio cellæ erant exercitationibus deſtinatæ, Ephebeum, & Sphæriſterium, ubi non una modò pila ludebatur, ſed etiam coryco. Inde cella hæc, quæ aliis *Sphæriſterium*, Vitruvio *Coryceum* dicta eſt; quippe corycum e Gymnaſii tecto ſuſpendi teſtis eſt Antylus apud Oribaſium,qui & Corycum pro imbecillioribus compleri olivarum oſſiculis, aut farina, & pro validioribus arena ait. Tũ ſubdit: τὸ δὲ μέγεθος ἀυτοῦ πρὸς τε δύναμιν, καὶ ἡλικίαν συναρ-

μοζέσθω. κρεμάννυται ἐν τοῖς γυμνασίοις ἄνωθεν ἐξ ὀροφῆς. *Sit ejus moles ad vires, & ætatem accommodata. In Gymnasiis superne è tecto pendet.* Vide cetera; nam κωρυκομαχίας rationem docēt. Certe hic ludus, quo viri maxime exercebantur, omnino abs re institueretur in Ephebeo: nec alius pro eo occurrit in tota Palæstra locus, nisi Sphęristerium. Quid igitur dubitamus, a Coryco dici Coryceum, & hoc idem esse cum Sphęristerio? in quo plura ludorum genera exerceri consuevisse, docet Plinius lib. 5. epist. 6. *Sphæristerium, quod plura genera exercitationis, pluresque circulos capit.* Quærit vir doctus, si cella hæc Coryco tribuitur, ubi erit Apodyterium? Locum nos statim indicabimus. Est Coryceum latum pedes 60.

Locat Vitruvius Coryceum sub dextro Ephebei. Hoc non est ad Occidentem, ut rentur: sed ad Orientem, versus Gymnasii frontem; quandoquidem Vitruvius Laconicum, & Caldam Lavationem ad sinistram Ephebei statuit, quæ membra non nisi ad partem occiduam Palæstræ recte collocari ostendemus.

DEIN-

DEINDE PROXIME CONISTERIUM K.

Quæ ſequuntur Cellæ exercitationibus aſſignatæ non ſunt: ſed vel ſunt ἀποθῆκαι, ut Coniſterium pulveris, & Elęotheſium olei: vel ad lavacri, & balneorum uſum comparatæ. Quod attinet ad Apodyteria, de his nihil meminit Vitruvius, quòd nullæ privatim in hunc uſum Cellæ in Gymnaſio excitarentur. Nec præterea athletæ omnes uno commode loco poterāt denudari, ob Frigidæ Lavationis, & Thermarum diſtantiam. Putem, duo omnino fuiſſe Apodyteria. Unum, quod eſſet pars Coniſterii, ubi ſe exuebant, qui frigida eſſent loturi; proxime enim adjacet Frigida Lavatio. Alterū in Cōcamerata Sudatione, cui cohæret Frigidarium.

Coniſterium in totidem pateſcit pedes, in quot Coryceum.

A CONISTERIO IN VERSURA PORTICUS FRIGIDA LAVATIO L, QUAM GRÆCI ΛΟΥΤΡΟΝ VOCITANT.

Contraria ſunt λοῦτρον, & λουτρόν. Iſtud Galeno proprie Calda Lavatio, illud Vitruvio Frigida. Et claudit dextrum latus Ephebei, ut quæ in verſura, ſeu in angulo Porticus duplicis poſita eſt. Hinc fit, Cellam

Frigidæ Lavationis quadratam esse oportere, numerantem in circuitu pedes 432.

At verò Labrum a b f g, quod in ea inest, se extendit in oblongum: quippe ex uno latere cohæret parieti Meridiano Palæstræ, qui paries in Labrum per insertum tubum aquam, ex fonte, aut flumine corrivatam, eructat. Esto, si placet, longum pedes 88. latum 68. quare in tribus lateribus habebit obambulationem latam pedes 20. In eo Labro se abluebant, immergebantque. Hujusmodi unum habemus Neapoli, in regione Thermensi, unicum, si credimus, nostri Gymnasii vestigium. Sed jam alterum Ephebei latus lustremus.

AD SINISTRAM EPHEBEI ELÆOTHESIUM F.

In eo non modò olei, & ceromatis conditoria erant, sed etiam athletæ ungebantur, antequam membra pulvere conspergerent. Inde ἀλειπτήριον, seu *Unctuarium*. Latum, ut ceteræ intermediæ Cellæ, Ephebeo excepto, pedes 60.

Illud turbat, quod Conisterium, in quod pulvis Palęstricus condebatur, longe in altero Ephebei latere positum est; interserun-

tur

tur enim Ephebeum, & Coryceum. Ungi, & pulvere conspergi, conjunctæ res sunt. Cur Cellæ, quæ his deinceps usibus destinatę sunt, loco distabunt? Mihi omnino videntur verba Vitruvii luxata, & debere Coryceum, & Elæothesium Cellas inter sese commutare, ut Coryceum migret in sinistrum latus Ephebei, Elæothesium in dextrum: ita Conisterio hærebit. Trajectiones hujusmodi plures in Vitruvio extant: quarum nonnullas viri magni jam substulerunt; de quibus hìc dicere, nihil est necesse.

PROXIME AUTEM FRIGIDARIUM G, AB EOQVE ITER IN PROPNIGEUM IN VERSURA PORTICUS.

Frigidarium est Thermarum portio, in latitudinem se extendens pedes 60. Galenus in lib. 11. Methodi partes λȣτρȣ̃ enumerat quatuor. Primò enim athletæ adibant Cellam ad sudandum comparatam. Tum, ubi aquæ calidæ lavacrum erat. Et hoc proprie appellari λȣτρὸν ait. Tertiò transibant in lavacrum aquæ frigidæ. Ultimò in Cellam, ubi sudores detergebantur; sudare enim corpus pergebat etiã post frigidæ lotionẽ. μετὰ τὴν τȣ̃ ψυχρȣ̃ χρῆσιν ἱδρȣ̃σιν ἔτι. Hęc

omnia

omnia brevi verborum ambitu idem Galenus libro 10. complexus fuerat. εἰσελθόντες μὲν γὰρ ὁμιλοῦσιν ἀέρι θερμῷ, μετὰ δὲ ταῦτα εἰς ὕδωρ εἰσιᾶσι θερμὸν, εἶτ' ἐξελθόντες εἰς ψυχρὸν, εἶτ' ἀπομάττονται τὸν ἱδρῶτα. *Ingredientes enim versantur in aëre calido: postea intrant in aquam calidam: egredientes deinde in frigidam: tandem detergunt sudorem.* Hæc magnam facem Vitruvio allucent. Palàm eſt, quatuor deſignari diverſas Thermarum Cellas, hoc ordine, Laconicum, Caldam Lavationem, Frigidarium, Concameratam Sudationem.

Has omnes apte deſcribit hìc Vitruvius. Ordinem tamen non eundem ſervat, quem Galenus. Iſte enim, quid primò, quid tum fieret, enarrando, attendit. Vitruvius prout quæque pars oculis ingredientium occurreret, deſcribit. Itaque ſermonem orditur a Frigidario, quod eſt Galeno Thermarum tertia pars. Id nominis denotat aliquando Vas aquæ frigidæ, aliquando Cellam, ubi tale Vas ſit. Nec alia ſignificatione uſquam occurrit. Unde longe a vero avius fertur vir eruditus, qui in Frigidario Palæſtræ ullas fuiſſe aquas negat, ſatis eſſe reputans eas, quę

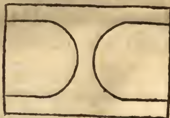
erant

erant in λούτρῳ. Scilicet, non vidit in λούτρῳ, non nisi eos versari solitos, qui tantùm frigida uti voluissent, lavando, natando. Nec eò commodum erat pergere eos, qui post calidi balnei usum in frigidam transibant; longe enim aberant, ab angulo Occidentali Palæstræ ad Orientalem. Propterea istis aliam Cellam balneo calido proximam parare opus fuit. Et hoc est Frigidarium, ubi Baptisterium, seu Piscina aquæ frigidæ surgebat, non absimilis labro τοῦ λούτρου. quare *Piscinalis Cella* Palladio dicta. De eo, qui Frigidarium idem cum Apodyterio facit, nihil attinet dicere; manifesta enim allucinatio est. Esto, si videtur, Piscina lata pedes 44. longa 100. ut in ambitu ambulationem descriptam habeat latam pedes 8.

Peculiare fuit, quod de Villa Laurentina junior Plinius narrat, duo in eadem Balnei cella extitisse Baptisteria, ex adverso posita, quorum quodque tribus rectis constaret lateribus, quarto se in arcum curvante. *Inde*, inquit, *balinei Cella Frigidaria, spatiosa, & effusa, cujus in contrariis parietibus duo baptisteria velut ejecta sinuantur.*

Cel-

Cella Frigidaria Plinii cum duobus baptisteriis.

Ex Frigidario aqua derivabatur per fistulas, ut soliis Caldæ Lavationis defunderetur, uti mox dicendum erit.

Est quoque ex Frigidario iter in versura porticus ad Propnigeum, quod Vitruvius alibi *Præfurnium* vocat: id autem est ostium furni. Latine proprie *Fornacem* dixeris. Saltem ita Palladius loquitur, qui de area furni, sub pavimento balnei, hæc habet: *Aream primò bipedis sternis, inclinata sic tamen structura ad fornacem, ut si pilam miseris, intrò stare non possit, sed ad fornacem recurrat.* Semel, iterumque *fornacem* appellat προπνιγεῖον. Confer cum Vitruvio lib. 5. cap. 10.

Erat autem Furnus balnei cella subterra-

nea,

nea. Fuerit propterea opus est in pavimento Frigidarii hiatus, per quem fornacarius se demittebat, ut ad Propnigeum iret. Hiatus iste est n, qui Vitruvio *Iter*. Cæterùm Propnigeum, quia sub terra latet, in Ichnographia non exprimitur.

PROXIME AUTEM INTRORSUS E REGIONE FRIGIDARII COLLOCETUR CONCAMERATA SUDATIO O , LONGITUDINE DUPLEX, QVAM LATITVDINE.

Silent hìc viri docti; nam quid hæc Sudatio esset, quidve a Laconico distaret, nullus dum cepit. Ea est quarta,& ultima pars Thermarum, Galeno memorata, in quam post frigidum balneum se athletæ recipiebant, ut exsudarent, & sudorem abstergerent. Ab hoc usu *Sudatio*, sicuti a testudineata forma dicta est *Concamerata*. Absterso sudore, vestes athletæ induebant, & digrediebantur; quare hìc alterum Apodyterium fuerit, necesse est. Proinde *Apodyterium balinei* dicitur Plinio juniori, quod ipse Cellæ Frigidariæ conjungit, ut Vitruvius Concameratam Sudationem Frigidario.

Hinc etiam Plinius *laxum* facit Apodyterium; scilicet, ut huic duplici usui commode

 in-

inſerviret. Vitruvius item Concameratam Sudationem longitudine duplicem ſtatuit, quàm latitudine. Verba Plinii de Villa apud Thuſcos ſunt. *Inde Apodyterium balinei, laxum, & hilare, excipit Cella Frigidaria, in qua baptiſterium amplum, atque opacum*. Nec mirum, eandem cellam diverſa nomina a diverſis uſibus eſſe ſortitam; nam eadem quoque cella eſt Coryceum, & Sphæriſterium: item Elæotheſium, & Alipterium.

Longa eſt pedes 108. lata 54.

QVÆ HABEAT IN VERSVRIS EX VNA PARTE LACONICVM H, AD EVNDEM MODVM, VTI SVPRA SCRIPTVM EST, COMPOSITVM: EX ADVERSO LACONICI CALDAM LAVATIONEM M.

Dicit *in verſuris*. Nam una eſt verſura exterior Palæſtræ, & in ea eſt Laconicum: altera eſt verſura interior Porticus duplicis, & in ea eſt Calda Lavatio; relicto tamen introrſus ſpatio pro Concamerata Sudatione collocanda. Exacte hæc omnia in Ichnographia habes expreſſa.

Et ecce tibi primam, ſecundamque Thermarum partem a Galeno deſignatas. Prima eſt Laconicũ, cujus cella in exteriori ambitu quadrata eſt: at intrà lateribus longe pluribus diſtin-

distincta, nō rectis, sed sinuatis, ut in quoque eorum loculus in apside fornicatus imprimi possit, quò quisque athletarum se ad sudandum reciperet. Cognoscimus hæc ex Laconico Pisano, & in nostro signavimus m.

Sub pavimento Laconici Furnus erat, ὑπόκαυστον propterea dictus, ad quem superne hiabant tubuli quadri in Laconici pariete inserti, qui haustum ex Furno vaporem in Laconicum per superiora oscula diffundebant ad ciendum, prolectandumque sudorem. Nullæ enim ibi aquæ: & recte Galeno Laconicum est ξηρὸν βαλανεῖον, *balneum siccum*.

Cæterùm Furnus ita amplus erat, & diffusus, ut ad Caldam quoque Lavationem, quæ propterea Laconico conjuncta, pertineret, ipsiusque etiam pavimentum suspenderet. Hęc est secunda Thermarum pars, & ipsa quadrata, circùm pluribus Soliis distincta, p.

Ex succenso itaque hypocausti igne incalescebat Caldarium, aut miliarium in balneo positum: ex quo per fistulas aqua quæ satis, in balnei solia derivabatur, moderante στρόφιγγι. Vitruvii enim tempore tria erant in Thermis vasa ęrea: primum erat Frigidarium in Cella

cognomine, ex quo aqua influebat in Tepidarium, ſupra Propnigeum: ex hoc decurrebat in Caldarium, quod Furno ſuperextabat. Iſtud demum ſufficiebat ſoliis.

At non ita Palladii tempeſtate, cùm miliarium plumbeum in Propnigeo poſitum, rectà diffundebat in ſolia aquam ex Frigidario hauſtam; tepidis enim per ea tempora magis, quàm calidis lavacris capiebantur; quippe miliarium, ſi fornaci, id eſt præfurnio imminet, neceſſe eſt, ut Tepidarium ſit, non Caldarium, quod ipſi Furno imponebatur; minus enim caloris ſufficitur ex Propnigeo, plus ex Furno. Ejus hæc verba ſunt. *Miliarium verò plumbeum, cui ærea patina ſubeſt, inter ſoliorum ſpatia forinſecus ſtatuemus, fornace ſubjecta: ad quod miliarium fiſtula frigidaria dirigatur, & ab hoc ad ſolium ſimilis magnitudinis fiſtula procedat, quæ tantum calidæ ducat interius, quantum fiſtula illi frigidi liquoris intulerit.* Vides apertum diſcrimen inter tempora Palladii, & Vitruvii, quæ ſine magno errore confundi non poſſunt. Vides etiam loca, ubi vaſa hæc debeant collocari, in quibus inveſtigandis viri docti ſe, alioſque torſerunt.

Con-

Constat ex his, a Furno non unum modò Laconicum, sed & Balneum concameratione fuisse suspensum. Et hæc est *suspensura balnearum*, quam memorat Seneca ad Lucilium: *Balnearum suspensura inventa est, ne quid ad lautitiam deesset.* Ideo *ad lautitiam*, quia incalescebat ipsum etiam balnei pavimentum concamerationi superstructum, & blando eo calore plantæ pedum nudæ veluti titillabantur. In plano enim offendunt, qui hæc non intelligentes, labra quædam comminiscuntur, ad lectulorum pensilium imitationem, laquearibus suspensa. Cui bono? Suspendi eo, quo diximus, modo per furnum balnea, antiquissimum Græciæ inventum est: apud Romanos Sergius Orata ætate L. Crassi Oratoris introduxit primus. Et ita capiendus Plinius, ubi de eo scribit: *Primus pensiles invenit balineas, ita mangonizatas villas subinde vendendo*. Id si capiamus, ut isti volunt, de balneis e tecto pendentibus, nimis inepti fuerint, qui carius Villas ab Orata propterea emebant; nam promptum erat, & similia construere, & constructa transferre. Nec demum Villæ pars esse poterant.

La-

Latus quodque Balnei eſt pedes 54, ut etiam Laconici, cùm utraque cella in quadrum exeat.

Et hæ Thermæ ſunt, per ſingulas partes explicatæ: & non ſine ratione a Vitruvio in hunc Palæſtræ angulum rejectæ, ut ex una parte Meridiem reſpiciant, ex altera Africo ſint obverſa. Nam de balneo ita Palladius. *Lumina ei dabimus à parte Meridiana, & Occidentis Hyberni, ut tota die Solis juvetur, & illuſtretur aſpectu*. Paria his habet Vitruvius lib.5.cap,10.

Porrò fuſoria, per quæ balneorum eluvies decurrat, in poſtico ſint, Occidenti oppoſita.

Palæſtra hactenus deſcripta ob inæqualitatem, vitio non caret; nam a centro Periſtylii A, ſi quis Meridiem verſus progrediendo, latus dextrum menſuret,comperiet pedes 342; cùm interim ſiniſtrum latus ab eodem centro pedes 300 non excedat. Æqualitati Porticus duplex C obſtat. Quæ tamen latera mox Vitruvius æquabit. Itaque membra exteriora perſequamur.

IN PALÆSTRA PERISTYLIA, QUEMADMODUM SUPRA SCRIPTUM EST, ITA DEBENT ESSE PERFECTE DISTRIBUTA. EXTRA AUTEM DISPONANTUR PORTICUS TRES. UNA P EX PERISTYLIO EXEUNTIBUS.

Ornat Vitruvius Palæstræ aditum Porticu, quæ, ut inter membra justa commensus ratio sit, excurret in longum pedes 300, ut Peristylii latus exęquet: at lata erit pedes 42, uti reliquæ Porticus omnes, duplicibus exceptis.

Porticum istam extra Palæstram disponi ait, ut mirum sit, virum magnum, cui Galli Architecti plurimum debent, eam intra Palæstram statuisse, in Prothyro: oblitus etiam, in ædificiis potius privatis, quàm publicis fores Prothyro communiri.

DUÆ, DEXTRA, ATQUE SINISTRA, STADIATÆ. EX QUIBUS UNA Q, QUÆ SPECTAVERIT AD SEPTENTRIONEM, PERFICIATUR DUPLEX, AMPLISSIMA LATITUDINE.

Duæ Porticus istæ (de quarum una in præsens, mox de altera sumus dicturi) indicio sunt, Palæstræ latitudinem in stadium porrigi; quando ipsæ, quæ cetero ædificio haud dubie æquales, stadiatæ sunt, id est stadium longæ. Jam cùm latus Peristylii sit pedes 300, & duæ Porticus, hinc inde ad Orientem, & Occidentem adnexæ, conficiant simul pedes 84;

fit,

fit, Exedras, quæ ſtatim ſequuntur, explerê pedes 108 ſingulas. Iſtæ enim menſuræ omnes, in unum computatæ, ſtadium faciunt.

Itaque Porticus exterior Septentrionalis ſtadiata eſt, ſeu longa pedes 600. At quia duplex, lata pedes 84. Aditus ad eam per N, N, ſinguli lati pedes 42. In ea diſcipuli, aut ſpatiabantur, aut λέσχας habebant. Λέσχας cum Hierocle voco conventiunculas, quas diſcipuli, qui ideo λεσχηνῶται dicti, de ſapientia habent. Erant hæ *Leſchæ* Apollini λεσχηνορίῳ ſacræ. Harpocratio ex Cleanthe: ἀπονενεμῆσθαι τῷ ἀπόλλωνι τὰς λέσχας.

ALTERA SIMPLEX R, ITA FACTA, UTI IN PARTIBUS, QUÆ FUERINT CIRCA PARIETES, ET QUÆ ERUNT AD COLUMNAS, MARGINES HABEAT (circa parietes c, c, c: ad columnas, o) UTI SEMITAS, NON MINUS PEDUM DENUM, MEDIUMQUE e e EXCAVATUM, UTI GRADUS BINI d d SINT IN DESCENSU SESQUIPEDALI A MARGINIBUS ccc, o, AD PLANITIEM e e. QUÆ PLANITIES SIT NON MINUS LATA PEDUM DUODECIM. ITA QUI VESTITI AMBULAVERINT IN MARGINIBUS, NON IMPEDIENTUR AB UNCTIS SE EXERCENTIBUS. HÆC AUTEM PORTICUS ΞΥΣΤΟΣ APUD GRÆCOS VOCITATUR, QUOD ATHLETÆ PER HYBERNA TEMPORA IN TECTIS STADIIS EXERCENTUR.

Hactenus de Porticu ſtadiata Septentrionali, id eſt ſiniſtra. Nunc de Meridionali,

quam

quam *dextram* suprà Vitruvius dixit. Est ergo Palęstrę conjuncta, longa & ipsa, ut Septẽtrionalis, pedes 600. lata, quia simplex, pedes solùm 42. Jam vides æquata hìc a Vitruvio latera Palæstræ, si a centro Peristylii computationem ineas; hinc enim in Septentrionem numerantur pedes 384. illinc ad Meridianas plagas, totidem.

De ea multa docet, quæ ad duo summa capita reducuntur. Primò, ut a postremis ordiar, tradit usum; extrui eam, ut athletæ per hyberna tempora, cœlo præsertim pluvio, ibi se exercerent, sub tecto: & ad hoc rasa humus erat, a qua rasura Porticus *Xystus* dicitur. Sudo cœlo, & per æstatem athletæ prodibant in Xysta, ubi sub divo exercitationibus vacabant, de qua re loco dicemus.

Deinde partes, quæ tres omnino sunt, & singularum dimensiones ostendit. Primam faciunt Margines, qui juxta tres parietes Porticus, & juxta columnas, quæ in latere Meridionali surgunt, velut semitæ discurrunt. Horum cujusque latitudo est minimùm pedes 10. Alteram constituit Medium excavatum, id est planities in media Porticu depressa, hu-

mo raſa. Id Græci σκάμμα vocant: quod Vitruvius hìc exprimere conatus eſt, dum *Excavatum* appellat; id enim Græce eſt σκάμμα. Et ſicut in marginibus cõſiſtebãt ſpectatores, ita in ſcammate ſe exercebant athletæ: propterea Tertullianus athletas ab Epiſtate ungi, & in ſcamma deduci ait, lib. ad Martyres, cap. 3. Latum eſt non minus pedes 12. Ultimam efficiunt Gradus bini, qui ſunt in deſcenſu a marginibus ad ſcamma. Ita fiet, ut ſpectatores, qui morantur in marginibus, infici ab athletis nequeant, qui uncti ſe exercent in ſcammate. Cujuſque gradus retractio ſeſquipedem explet.

Jam ſi has omnes menſuras conferamus in unum, colligentur pedes 38, quibus ſi addideris pedes quatuor, quot ſibi vindicant ſtylobatæ, comperies Porticum eam in latum extendi pedes minimùm 42; quando latitudines marginum, & ſcammatis, quas hìc Vitruvius exhibet, minores ſine vitio eſſe nequeunt: nihil tamen obſtat, quin in majus ſpatium diffundi queant.

Et hæc Porticus poſita a Vitruvio eſt pro regula latitudinis Porticum cæterarum, quas

propte-

propterea nos pedum 42 singulas fecimus. De lateribus stylobatarum tacuit Vitruvius, quia incerta sunt, & variari ferme pro arbitrio possunt. Nos pedes quaternos gratia exẽpli dedimus. Si cui libet, plus minusve sumat.

Ecce, ut Vitruvius more magnorum virorum, non omnes, sed paucas hujus ædificii mẽsuras exhibet, eas scilicet, quæ reliquarum omnium regulæ sunt, & ex quibus facile ceteras, de quibus ipse silet, possumus venari. Nos tamen, ut interpretis munere fungeremur, singulas expressimus.

Mensuræ Vitruvianæ sunt.

Peristylii ambitus pedum 1200.

Longitudo Xysti pedum 600.

Ejusdem latitudo per partes expressa pedum 38, cui addendum latus stylobatæ.

Et ex his totius Palæstræ, & membrorum principum mensuræ patent omnes. At in Cellis athletarum ita procedit.

Ephebeum tertia parte longius, quàm latũ.

Frigida Lavatio, & tres cellæ Thermarum in versuris Porticus.

Concamerata Sudatio duplò longior, quàm lata. Ex quibus reliquarum cellarum

menſuras facile eſt colligere: quod & fecimus. Et de Palæſtra hactenus.

DESCRIPTIO XYSTORUM.

FACIENDA AUTEM XYSTA SIC VIDENTUR, UT SINT INTER DUAS PORTICUS S, T, SILVÆ, AUT PLATANONES ββββ. ET IN HIS PERFICIANTUR INTER ARBORES AMBULATIONES VV. IBIQUE EX OPERE SIGNINO STATIONES ƨƨƨƨ.

Alteram Gymnaſii partem faciunt Xyſta in poſtico Palæſtræ ſub dio explicata, ab ea tamen disjuncta. Ea concludit Vitruvius Porticibus tectis duabus, S, T, quarum altera ad Septentrionem ſpectat, altera ad Meridiem, lata quæque pedes 42, ut cetera diſtantia a columnis ad columnas æquet ſtadium, id eſt pedes 600.

Longitudo Xyſtorum eſt pedum 642. Hæc ita diſtribuitur, ut pedes 600 occupent ſilvæ, ambulationes, ſtationes, ut in Ichnographia: at qui ſuperſunt pedes 42 prope Palæſtram, deſtinentur Hypæthræ Ambulationi, ut dicam.

PRO-

PROXIME AVTEM XYSTVM R, ET DVPLICEM PORTICVM Q DESIGNENTVR HYPÆTHRÆ AMBVLATIONES X, QVAS GRÆCI ΠΕΡΙΔΡΟΜΙΔΑΣ, NOSTRI XYSTA APPELLANT : IN QVAS PER HIEMEM EX XYSTO R SERENO COELO ATHLETÆ PRODEVNTES EXERCENTVR.

Docet Vitruvius distingui apud Latinos Xystum,& Xysta; ut Xystus sit Porticus, ubi sub tecto athletæ per hiemem pluvio tempore exercebantur: Xysta verò sint subdivalis ambulatio, quò per æstatem, & cœlo sereno commigrabant ad consuetas exercitationes. Græce tamen uterque locus præcisse ξυστὸς dicitur. Plena oratio in subdivali esset ξυστὸς δρόμος, in tecto στοὰ ξυστὸς, Attice. Inde σύμπας ξυστὸς in Inscriptione Romana.

M. αὐρηλίου δημητρίου ἀρχιερέως τοῦ
σύμπαντος
ξυστοῦ διὰ βίου ξυστάρχου.

Hoc est, *Xystarchæ utriusque simul Xysti,* & tectę, & subdivalis. Hæc enim, missis aliorum nugis, ita capienda sunt. Et athletæ σύνοδος ξυστικὴ dicuntur ab Imperatore Antonino in alia Inscriptione.

συνόδῳ
ξυστικῇ τῶν περὶ τὸν ἡρακλέα ἀθλητῶν
ἱερονείκων
στεφανειτῶν χαίρειν.

Quin nec Latini ſemper eo diſcrimine, quod notat Vitruvius, uſi ſunt: & Hypæthram Ambulationem quandoque *Xyſtum* dixerunt. Quod quidam reperiri perperam negant. Conſtat id ex verbis Valentiniani in Codice Theodoſiano: *Exceptis Porticus, Xyſti, Virginumque Veſtalium, quot Regiones Urbis ſunt, totidem conſtituantur Archiatri*. Ubi *Porticus* eſt, quæ Vitruvio Xyſtus: at *Xyſtus*, quæ eidem Xyſta, & περιδρομίδες. Budæus vir egregie doctus, legit παραδρομίδες, quòd eſſent juxta δρόμους, ceteroſque in aſſenſum traxit. Sed non ego credulus illi, qui ſciam ipſa hæc Xyſta eſſe δρόμους. Quare nihil mutandum. Vitruvius περιδρομίδας vertit *Ambulationes*. Quod utriuſque linguæ ſtudioſi non negligent.

Erant Hypæthræ Ambulationes proxime Xyſtum, & Porticum duplicem, ſtadiatam ſcilicet. Quod ſtare non poteſt, niſi collocentur in poſtica parte Palæſtræ: a qua

tamen

tamen proxime distabant, pedes, si libet, 21, id est dimidia Porticorum latitudine, ut athletæ brevi itinere ex proxima Xysto prodeuntes, pervenirent ad Xysta. Horum longitudo stadium æquat, quantum inter se distant laterales Porticus S, T, quibus concluduntur. Latitudo pedes 42.

DE STADIO.

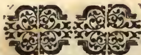
POST XYSTUM AUTEM R, STADIUM Z ITA FIGURATUM, UT POSSINT HOMINUM COPIÆ CUM LAXAMENTO ATHLETAS CERTANTES SPECTARE.

Partes Gymnasii ultimo loco descriptæ, id est Xystus, & Xysta, privatis athletarum exercitationibus erant destinatæ, ad quas tamen spectandas non minima hominum vis confluebat. Stadium verò adibant athletæ ad decertandum in publicis solemnitatibus, tanquam ab umbra prodeuntes in Solem, & pulverem, ut a totius Græciæ oculis spectarentur. Propterea circa Stadium Vitruvius gradus pro spectatoribus exigit, gradibus Amphitheatri non dissimiles, qui ingenti hominum multitudini capiendæ sint pares.

Longitudo Stadii neminem latet. Latitu-

tudo erat, opinor, pedes 42; nam etſi hic nulli ſtylobatæ, extabant tamen in medio cippi κ,κ,κ, e lapide quadrato ſinguli. Primus, qui ſtabat in principio Stadii, inſcriptum in uno latere habebat, ΑΡΙΣΤΕΥΕ, *Vir eſto*. Alter, qui in medio curſu, eodem modo ΣΠΕΥΔΕ, *Feſtina*. Tertius, qui in fine pro meta erat, ΚΑΜΨΟΝ, *Volve*. Hæc eadem in altero latere erant ἐπιχάμματα.

Quicunque harum rerum ſenſum habent, & Vitruvium intelligunt, quin recte a nobis Gymnaſium deſcriptum ſit, dubitare non poſſunt. Aliorum hac in re errores, qui multi, & maximi ſunt, quiſque jam per ſe deprehendere poteſt; nec enim noſtri moris eſt imitari eos, qui in viros doctiſſimos juveniliter inſultant.

C A-

CAROLUS PONARUS LECTORI S.

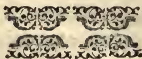

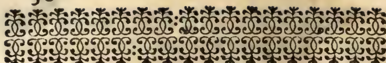
Uperioribus diebus, cùm dissertatiuncula hæc de Mausolei Architectura esset jam formis excudenda, accidit, ut Auctori sermo oriretur cũ V. Cl. Didaco a Vidania, quem officii causa convenerat, de Nummo, qui frequens apud Antiquarios, & ex una parte Artemisiæ πεζομένην *effingit, ex altera Mausoleum. Is statim, ut est eruditissimus, eum a Gisberto Cupero adnotationibus illustratum ostendit, de quo noster Auctor antea inaudierat nihil; quare pro indicio egit viro præstantissimo gratiàs, quando hæc nosse sua vel maxime intererat. De eo Nummo quid sentiat, quæris? Eum quidem cum Cupero fictitium, & mala notæ agnoscit: at artificem fuisse ingeniosum, & qui mentem Plinii optime perceperit, ut Cuperus*

contendit, id verò negat. Causas, quibus adductus ita statuat, hic tibi in limine notas facere, non alienum puto. Circa columnas non uno modo artifex allucinatur; nam & decem numero in fronte Mausolei exhibet, duas scilicet minùs vero: & in ædificio Periptero angulares omittit; ut de gradibus Pyramidis taceam, quos ob summam negligentiam quinque tantùm exprimit. An hoc sit Plinii mentem assequi, tui judicii esto. Auriga in summo conspicitur, tanquam Hieronica, in curru sedens, cui a tergo Victoriola coronam imponit. Verius tamen est, repræsentasse Agitatorem erectum, instar aurigantis in Hippodromo. Sed ne quid dissimulem, inter tot errores illud rectè habet, quòd Mausoleum τριζώνιον sit, & quòd Scalæ subjectæ cernantur. Quæ sane duo, cùm ad Plinium intelligendum maxime faciant, Cuperus tamen aut non vidit, aut neglexit. In ea quo casu artifex Nummi inciderit, nescio. Certe casu, ut argumẽto sũt reliqua, quæ habet, falsa, inepta; nam qui hæc e Plinio certa ratione elicit, in ceteris errare non potest. Extat & alter Artemisiæ Nummus in nobi-

li

li Museo Francisci Picchetti, adulterinus & ipse, sed inventu rarior, nec Cuperò visus, in quo quædam meliora sunt, quædam deteriora, nonnulla paria. Scalas exhibet, & quidem expressius. Columnæ pariter decem in fronte visuntur, sed saniori consilio extremæ duæ angulis insident. At verò perperam altitudo inferior una constat Zona, quam efficiunt Columnæ cum trabeatione, quas podium finit. Tum surgit Pyramis multiplicibus distincta gradibus, ubi, quod mireris, latus quodque est per medium, a summo ad imum, profundiori semita intercisum. Unde hoc artifex hausit? sine dubio, ex vano; alioqui commendandus in Quadriga, quæ tanquam in cursu est, etsi Agitator attritu obliteratus, non appareat. Ita sese Nummi isti invicem refellunt, falsique arguunt. Nec te pluribus morer: ad ipsam dissertationem adi. Vale.

DE MAUSOLEI

ARCHITECTURA.

Ulchre ſibi conſuluerunt viri de Plinio optime meriti, qui licet omnem operam in eo auctore illuſtrando poſuerint, tamen quæ ab ipſo de Mauſolei ſtructura produntur, pœne intentata reliquerunt. Illos ſane abſterruit laboris difficultas, dubiuſque exitus; rem enim undique involutam ſatius eſt omnino non attingere, quàm faticando nectere magis: aut certe re nihilo minus inconfecta diſcedere. Id conſilium imitari tutum erat; niſi contrà revocaſſent alii, quos animi impetus eò impellit, ut quæ a ceteris omnibus deſperata vidēt, ad ea promptius aggrediantur. Quos ut hìc ſequar, facit non laudis aut cupido, aut ſpes: ſed facilis in lapſu culpæ deprecatio. Ecquis enim

enim non ei libenti animo parcat, qui in iis offendit, & labitur, quæ ſibi quoque impervia fateatur?

Verba Plinii de Mauſoleo hæc ſunt. *Patet ab Auſtro in Septentrionem* (alii Codices, *ab Auſtro, & Septentrione*) *ſexagenos ternos pedes: brevius a frontibus: toto circuitu pedes* CCCCXI. *Attollitur in altitudinem* XXV *cubitis. Cingitur columnis* XXXVI. Quidam addunt, *Pteron vocavere*. Et mox. *Supra pteron pyramis altitudinem* (vel, *altitudine*) *inferiorem æquavit*, XXIIII *gradibus, in metæ cacumen ſe contrahens. In ſummo eſt quadriga marmorea, quam fecit Pythis. Hæc adjecta* CXL *pedum altitudine totum opus includit*. Hæc ipſe.

Palàm eſt, a Plinio quæſtionem Architectis explicandam proponi, his membris ędificii, his menſuris, quæ ipſe prodit, univerſam Mauſolei formam, diſpoſitionemque perveſtigare. Eam nos, quà fieri poteſt, ſolvere conabimur; ſi modò prius inſigne ex verbis Plinii mendum, quod euntes nos remorari poſſet, amoveamus; nam cùm totum opus quatuor lateribus fuerit concluſum,

quæ

quæ non omnia æquali proportione inter se convenirent, sed opposita duo longius excurrerent; Plinius ait, latera fuisse porrectiora, frontes breviores. Quod stare nullo modo potest; nam si latera explent singula 63 pedes, & totus ambitus pedes colligit 411; qua demum ratione frontes breviores erunt? Certe emendandum, *Longius a frontibus*: vel, *brevius quàm a frontibus*. Quanquam de hoc ambitu quid statuendum sit, porrò dicemus.

Illud primò pro *Ichnographia* occurrit; in eo, quem posuimus, ambitu quæ fuerint intervalla columnarum a centro ad centrum, quotque earundem singulis lateribus tributæ. Res, ut omnia conere, exitum nullum habitura est, nisi sciamus, prȩteritas a Plinio esse partes quasdam minus principales, quas nobis scrutãdas mensuris a se prolatis reliquit, ut haberemus in quo industriã nostram exercere possimus. Sunt hæ partes, Aditus duo, unus in fronte, alter in postico: & Scalæ, quæ ædificia a plano erigentes, iisdem non minimam dignitatem, majestatemque conciliant. Ita omnia pul-

chre

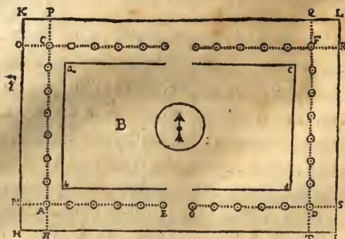
chre inter se apta congruent , ut demonstrandum est.

Ichnographia Mausolei sit B. In latere AC extabant sine dubio columnæ octo, abeuntes invicem pari intervallo pedum novenum, si computationem a centro ad centrum ineamus; ita enim habebimus pedes 63, quot Plinius lateri adscribit. Si in Plinio retineas, *Ab Austro ad Septentrionem*, latus AC ad Occidentem verget, ut expressimus in Ichnographia. At si placet altera lectio, *Ab Austro, & Septentrione*, Meridiem spectabit.

Hoc, veluti Herma quodam in trivio, statuto, cetera in prono erunt, & facile investiganti sese obvia ferent; inde enim fit, ut in frōte A D fuerint dispositę columnę duodecim, computatis angularibus, A, D: quæ & ipsæ novenos pedes distent singulæ, excepto medio spatio E G, quod laxius est, ut facilem aditum petentibus cellam præbeat : qui aditus latitudinem habet , quæ Scalarum erit, pedum decem semis. Itaque frons A D excurret ad pedes $100\frac{1}{2}$.

Necdum tamen res confecta est; nam si

col-

colligantur in summam unam omnia quatuor latera, comperiemus integrum ambitum A D F C conficere pedes 327: & deficient a calculo Pliniano 84. Nihil tamen id nos turbat, nec de gradu movet; quin aditum ad cetera investiganda aperit. Sane ambitus, quem metitus est Plinius, non progreditur per lineas, quæ columnarum centra percurrunt, ut a nobis hactenus factum: sed extimam radit Scalarum oram H I L K,

ut

ut ipse rerum omnium inter se nexus, & consensus ostendit. Quæ probandi ratio omnium firmissima est.

Itaque pro Scalis extruendis, partiemur reliquos pedes 84 in octo exteriora latera Quadratorum M N, T S, R Q, P O. Et cuique lateri contingent pedes decem semis. Numerant ergo Scalæ in latere pedes 84, in fronte pedes 121 $\frac{1}{2}$. Qui si duplicentur, exhibent, ne uno quidem minus, summam Plinianam 411.

Hæc vel invitis fidem facient, nos ἐυςόχως sensisse; tamen si quæ dubitatio reliqua esse potest, eam eximent Scalæ ipsæ, quæ non casu, aut pro arbitrio, sed certa ratione hoc spatium nactæ sunt. Primò enim Scalarum latitudo maximam concinnitatem habet ex ipso membrorum commensu; æquat enim aditum Mausolei E G, cùm utrobique numerentur pedes deni cum semisse. Deinde graduum impar numerus est; quia enim retractio gradus cujusque minimùm sesquipedalis est, ascensus ad Mausoleum erit per gradus septem, quot capit latitudo pedum 10 $\frac{1}{2}$. Quem imparem graduum numerum

F olim

olim in Scalis ſolicite perquiſitum, nemo neſcit, ob ſuperſtitionem ingrediendi dextro pede; nam qui eo primum gradum aſcendit,eodem in ędes,aut in templum perveniet.

Ex his conſtat & illud, baſis Plinthum in columnis expleſſe pedes tres,quoquo verſus; nam ſupremus Scalarum gradus ſeſquipedalis ſub columnas excurrens,deſinit in ipſarum centris. Nec projectura baſis procedere extra ſolidum gradus ultimi poteſt.

Sed abs re non fuerit, antequam progrediar ulterius, hìc quo alio exemplo oſtendere, in ædificiorum membris, menſuriſque tradendis quædam præteriri, quæ indidem ſupplenda peritis permittuntur. Exemplum eſto ex Plinio ipſo, qui de Templo Epheſiæ Dianæ hæc habet. *Univerſo Templo longitudo eſt* ccccxxv *pedum. Latitudo ducentorum viginti. Columnæ centum viginti ſeptem a ſingulis Regibus factæ*, LX *pedum altitudine*. Ex quibus nunquam te expedies,niſi in fronte ſint columnæ 22, diſtantes intervallo denum pedum a centro ad cẽtrum; relicto medio ſpatio 20 pedum pro aditu,ſeu

oſtio.

TEMPLVM DIANÆ EPHESIÆ EX PLINIO

FRONS.

PEDES 220

COLVMNÆ 22

OSTIVM P. 20.

COLVMNÆ 43.

OSTIVM P. 12 $\frac{1}{2}$

OSTIVM P. 12 $\frac{1}{2}$

PEDES 425.

COLVMNÆ 23

ostio. In postico columnæ 23, ostio nullo. At in quoque latere extent columnæ 43, computatis angularibus, inter quas pateant aditus bini, pedum duodenum cum semisse singuli. Ita ambitus cum numero columnarum recte congruet. Aditus quisque lateralis extabat, opinor, inter columnam 14, & 15, ordiendo semper hinc inde ab angularibus, ut medium inter aditus spatium occupaverint columnæ qnindecim. Alia de hac æde Architectis scitu digna habes apud eundem Plinium lib.36.cap.23.

Sed ut revertar ad rem, postrema verba, quæ in quibusdam libris Turnebus legit, *Pteron vocavere*, quin hìc perperam assuta sint ob sequentia illa, *supra Pteron*, vix est, ut dubitemus; quod & ex his, quæ dicturi sumus, clare constabit.

Progrediamur modò ad erectam frontis imaginem, quæ *Orthographia* nuncupatur.

Prima Mausolei altitudo surgebat ad cubitos 25. Putant a Plinio cubiti nomine intelligi pedis unius, & dimidii mensuram; quē tamen errorē facile extorquebit computatio, quã Plinius de totius Operis altitudine in-

instituit. Ea est pedum 140, quorum 25 cubitos tribuit inferiori altitudini, totidem superiori: quod reliquum est, occupatum a Ptero, & Quadriga ait. Quocirca si cubitus hic sit sesquipedalis, surgent Pteron, & Quadriga ad pedes 65. Quod facile recipiet nemo. Certe omnia respondent melius, si capimus de Cubito *Historico* pedum duorum; sic enim appellatur, ut prior ille cubitus *Regius*, aut *Justus*. Hero de mensuris. ὁ πῆχυς εὐθυμετρικὸς ὁ καὶ βασιλικὸς καλούμενος πόδα φιλεταιρικὸν αϛʹ. ὁ πῆχυς ὁ ἱστορικὸς δακτύλους λβʹ, πόδας δύο. Quam dimensionem si sequamur, altitudo Pteri, & Quadrigæ explebit pedes non amplius 40. Quod verius est.

Erit ergo prima altitudo pedum 50, non a summis scalis, sed a plano. Septem scalarum gradus alti sunt pedes 5, uncias 10; cùm singuli, ut mollis sit ascensus, non sint crassiores dextante. Subductis his, reliqui fient pedes 44 cum sextante, quos partim vindicabũt columnæ, partim mediæ Zonæ paries.

Ad inveniendam columnarum altitudinem nos veluti manu ducere potest spiræ Plinthus, quæ trium pedum quoquo versus

est

eſt, ut jam obſervavimus. At quod columnarum genus ſeligemus? Cùm plura tentando experti eſſemus, nihil comperimus, quod æque calculo, & rationi reſpondeat, quàm genus Corinthium; quod etiam ob altitudinem, qua reliqua genera ſuperat, apte huc venit. Hæc præſertim in cauſa fuere, cur rejecerimus columnam Doricam, quæ alioquin, ut ſeverioris ſtructuræ, ſatis Heroibus conveniebat. Nolui hæc ſilentio præterire, ne forte quod judiciū fuit, oblivio videretur.

Projectura baſis ab uno latere eſto quadrans craſſitudinis, ſeu diametri columnæ in imo ſcapo: quæ eſt ἐκφορὰ baſis in genere Dorico, ſed & generi Corinthio uſui eſt, ubi nimirum columna a ſolo ſurgit, id eſt baſim habet, ſed non ſtylobatam. Ergo craſſitudo columnæ erit pedum 2: integram projecturā baſis faciet pes unus, hinc inde ſemis. Hæc omnia ſimul juncta efficiunt pedes tres, quot Plinthi latus habet. Et quia in genere Corinthio altitudo columnæ cum baſi, & capitulo novies ſuperat dimetientem imi ſcapi, hinc ea erit pedum 18, in hunc modum; Capitulum altum p. 2: ſpira p. 1: ſcapus p. 15.

Pro Epistylio, Zophoro, & Corona capiemus quadrantem pedum 18: qui tributus in partes decem, tres cedent Epistylio, totidem Zophoro, reliquæ quatuor Coronæ. Ita unà cum trabeatione columna evadet alta pedes 22 semis. Interim, si minima quęque nimis curiose consectatus videor, excusabit, opinor, nos, quòd ita singula lucem sibi mutuò dant, & recipiunt. Ex Templo Ephesio vir doctus conjectat, columnis altitudinem fuisse pedum minimùm 60. Qua divinatione quid levius? Quid verbis Plinii magis contrarium, qui palàm columnas intra altitudinem 25 cubitorum concludit?

Hinc est, intercolumnium patere pedes septem, in quod spatium columnæ tres cum dimidia inseri possunt. Quocirca est ædificium speciei Aræostyli, quam damnant Architecti, quòd epistylia ob intervallorum laxitatem frangi facile possunt. At damnant, ubi grave onus ferre debet; nam si summæ trabeationi paries nullus superstruatur, non repugnant. Vitruvius lib. 6. c. 4. de impluvio: *Peristyliorum intercolumnia ne minus trium, ne plus quatuor columna-*

narum craſſitudine inter ſe diſtent. Ea laxitudo in Mauſoleo videtur electa, ne ſigna, quę ſine dubio ad parietem Cellæ ſub apſidibus erant, & a quibus ædificio huic maxima commendatio acceſſit, columnarum objectu, & frequentia obſcurarentur.

Paries ergo non incubuit columnis, quæ certe ei ferendo non ſunt. Mihi omnino videtur, intra ſeptum columnarum A D F C ſtetiſſe parietem a b d c, qui diſtaret a columnarũ baſibus, quantũ ipſæ baſes inter ſe diſtant, ideſt pedes ſex; ut ambulatio fuerit circa Mauſolei Cellam ſub Porticu; neque enim adhærere columnis paries recte poteſt, quando anguli A, D, F, C, a columnis obſidentur.

Quod ſi columnis podium placeat imponere, quod ſummam trabeationem finiat, non repugno. Id ratio exigit, licet non ſit verbis Plinii comprehenſum.

Et hæc Plinio eſt inferior Mauſolei altitudo, cubitorum 25, cui primam Zonam Porticus facit, ſecundã interior paries ſuperextãs ad pedes 21 cũ beſſe. Et hic deſinũt fornices Cellæ.

Sequitur deinde Pteron pro tertia Zona. Falluntur quicunque Pteron prima altitudi-

ne

ne concludi putant: quos manifeste Plinii calculus rejicit; cùm enim prima ædificii altitudo fuerit pedum 50, Pyramidisque par elevatio, reliqui 40 erunt tribuendi soli Quadrigæ. Quod est ineptum. Præterea hæc omnia Plinius satis aperte distinguit, qui ubi primæ altitudini tribuisset 25 cubitos, tum de Ptero meminit, nulla prodita mensura: progreditur deinde ad Pyramidem, quam pariter 25 cubitorum facit: mentionem tandem injicit Quadrigæ, nulla etiam dimensione apposita. Sed quæ & Pteri, & Quadrigæ altitudo fuerit, docet, ubi totum ædificium pedes 140 æquasse testatur. Stet ergo pedes reliquos 40 inter duo hæc membra tribui debere. Quadriga sibi 20 vindicat, ut dicam: quare totidem relinquentur Ptero. Id & symmetria poscit, ut ex quatuor partibus, sicut est æqualis prima tertiæ, ita sit secunda quartæ. Quod in his rebus magnum est argumentum, si non maximum.

Hæc ultima Mausolei Zona, undique patens, & pervia, solis columnis erat distincta; nam *Pteri* nomen ad columnas refertur, ut argumento esse possunt verba Architecto-

rum illa, *Monopteros*, *Dipteros*, & hujus generis alia. Non in unis modò lateribus, sed per totam areæ capacitatem surgebant columnæ, quæ multiplici discursu varias Porticus efficientes, opere fornicato Pyramidem substinebant, ut extorquent hæc veteris Poëtæ carmina.

Aëre nec vacuo pendentia Mausolea
Laudibus immodicis Cares in astra ferāt.

Hic *Mausolea* sunt, ut quisque videt, suprema Mausolei pars, ideſt Pyramis. Eam *pendere* ait. Quod verbum Architectonicum eſt. Dicitur de ædificiis, quæ concameratione substinentur, ut *balneæ pensiles*, *urbs pensilis* Plinii. Ita ipsi fornices *suspendere* dicuntur ea, quæ superstructa sunt. *Suspensuras caldariorum* habes apud Vitruvium. *Suspensuras cellarum*, & *cuniculis pavimenta suspendere* apud Palladium.

Pteri nomen huic Zonæ etiam ex eo convenit, quòd suprema sit; nam quidquid extremū eſt, *Pteron* quandoque dicitur: quare moles ædificiorum extra murum Ægyptii Labyrinthi, *Pteron* Alexandrini vocabāt, ut Plinius me-

memorat.Sed prior explicatio longe aptior,& verior.

Dispositionem, & numerum columnarum in lateribus Pteri,quanquam id nihil conducat ad Plinium intelligendum, qui de illis privatim non meminit, quia tamen inde totius ædificii ratio magis, magisque inclarescit, hìc ne quid intentatum relinquamus, investigare alienum non est.

In Ichnographia B, area Cellæ a b d c ad altitudinem pedum 50, ubi Pteron incipit,ob acclivitatem, & contracturam parietum decrescit. Apte decrescet quoquoversus sesquipedem, ut latus a b evadat pedum 45: frons b d pedum 82 semis.

Jam si libeat, in his columnas collocare ad Pteron efformandum, valde laborandum non est; nam latus capiet columnas 8, quarum centra distent spatio pedum senum. Ita colliges pedes 42; relicto pro angularibus columnis forinsecus hinc inde sesquipede, ne bases extra solidum procurrant.

Pari ratione tres pedes eximemus e longitudine frontis, in qua ita disponentur columnæ 14, ut ad latera senæ sint, in medio spatio duæ.

Ex his pronum est intelligere, Pteron fuisse in genere ædificii Pycnostyli, ut superimpositum Pyramidis onus exeipere, & ferre posset: ob quam etiam causam electæ fuere columnæ iis breviores, quæ erant in Porticu primæ *Zonæ*; non enim excedunt cum fornicibus altitudinem pedum 20.

Supra Pteron ergo quiescebat Pyramis, quę Mausoli sepulcro imposita est more Ægyptio; in eo enim opere excitando Artemisia cum Ægyptiis magnificentia certavit, vicit elegantia, & subtilitate artis. Surgebat & ipsa, ut inferior altitudo, ad cubitos 25, gradibus 24 distincta, ut cujusque gradus crassitudini cesserint supra unciam, pedes duo. Et id ad imitationem Pyramidum Ægyptiarum, in quibus lapides ita commissi sunt, & apti, ut ascensum usque ad summam planitiem præbeant: durum tamen illum, & difficilem, ob nimiam graduum crassitiem, & retractionem ita brevem, ut vix consisti vestigio possit. Exemplum exhibet Serlius.

Commentũ viri docti, qui nuper Pliniũ illustravit, de duplici Pyramide, quarum una inferior, 25 cubitos alta, inclusa colũnis surgẽtibus

ad

ad pedes minimũ 60: altera superior his colũnis innixa, æqualis primæ; nihil moror. Nec eò ducunt verba Plinii, *Pyramis altitudine inferiorẽ æquavit*, quæ aliud omnino sibi volunt; sũt enim referenda non ad ullã Pyramidẽ, cujus nulla in antecedentibus mentio: sed ad altitudinem inferiorem, expressam in illis: *Attollitur in altitudinem 25 cubitis*. Alii Codices clarius habent: *Pyramis altitudinem inferiorem æquavit*. Denique nihil certius, quã a Plinio nõ nisi exteriorẽ operis faciẽ describi.

Pyramis paulatim sursum versum decrescens in summo velut abrupta, diffundebatur, & patescebat in campum. Non enim desinebat in fastigium A, sed tollens se a centro B usq; ad O pedes 50, secta erat parallelogrammo altera parte lõgiore EI, quod undiq;ęque distabat a basi Pyramidis T C. Latera E F, FI hujusce plani quàm facillima investigatu sunt.

Esto perpendiculum A B æquale lateri majori basis T D, ideſt pedum 81 semis, seu duplum ipsius B S. Et ab ipso A B auferatur B O pedum 50, remanebit A O duplum O G, seu æquale E F, pedum 31 semis.

Rursus ut A B pedum 81 semis ad B K 22, di-

dimidium lateris minoris D C, ita A O 31 $\frac{1}{2}$ ad O H, ideſt F G, pedum 8 $\frac{1}{2}$,& quod excurrit. Quocirca totum latus F I erit pedes 17.

Hanc aream,ut oblongam, decenter occupabat Quadriga , qua agitatores in Stadio Olympico decurrebant. Erat, opinor, tanquam in curſu,ut ſpeciem exhiberet humanæ vitæ continuò properantis ad metam. Ecquod aptius ſepulcro ſymbolum? Alexis.

— Ἰὸν γὰρ ὕστατον
τρέχων δίαυλον τοῦ βίου, ζῆν βούλομαι.

Eò

Eò etiam pertinent naves, quas aliquando sepulcris appositas scimus. Ecce Simeon Thassi in Mausoleo, ad omnem memoriam illustri, quod prope a Diospoli excitavit, navem singulis Pyramidibus adjecit. Describitur a Josepho. Trimalcio apud Petronium. *Te rogo,ut naves etiam monumenti mei facias plenis velis euntes*. Quasi non alius nos portus excipiat, quàm sepulcrum.

Ipsa areæ latitudo pedum 17, argumento est, membra Quadrigæ in duplum fuisse aucta,ut longo intervallo extenuata, justam magnitudinem oculis spectantium objicerent. Equi cursoris crassitudo cùm sit pedibus duobus minor, constat pedes 8 $\frac{1}{2}$ apte tribui quatuor equis, relicto justo spatio tam pro mediis equis jugalibus,quàm pro extremis funariis. Ergo qui assignat ipsis pedes 17,auget in duplum.

At areæ longitudinem pedum 31 semis, nō totam equi,& currus explebant; nam concertantium currus brevissimus erat, duabus tantùm rotis delatus, cui duplicato non nisi pedes quinque deberi possunt, ut alii 15 cum semisse equis, & ipsis in duplum auctis. Et ita ante,

ante, & pone relicti in area quini pedes cum semisse puri ad Stadii longitudinem designandam, tãquã Quadriga in medio spatio esset, relictis hinc carceribus, illinc provolãs ad metas.

Sed jam ad se nos vocat Agitator, qui in curru erectus, & imminens equis animos addebat, ut repræsentatur in nummis Neronis, & Severi, & in eo, quem Crotoniatæ in Trajani honorem cuderunt. Is, si eandem proportionem servamus, ingrandescebat ad pedes 12, quando sex pedum justa hominis magnitudo est, Vegetio teste. Cui si octo pedes currus altitudo duplicata addidit, jam tota Mausolei moles fuerit alta pedes 140, ut Plinius habet. Nihil est ergo causæ, cur Dalecãpius numeros Plinianos corruptos causetur.

In hac tota Mausolei structura nihil esse arbitror, quod Architecti non commendent; nisi forte aliquem offendat ostium in majori latere situm. Quod, opinor, in causa fuit, ut in Plinio hodie legatur, *brevius a frontibus*. Huic difficultati certius respondere possemus, si nobis auctores membra, & opera, quæ intus in Cella extabant, nota facere voluissent. Certe causam aliquam inveniremus non diffi-

dissimilem ei, quæ veteres Architectos impulit, ut & in Gymnasio ostium in latere majori aperirent. Nunc in tanto eorum silentio difficilis divinatio est. Quid, si per Cellæ spatia duo sepulcra disposita credamus, unum Mausolo, alterum Artemisiæ? quando & viventes sibi monumenta extruebant, heredum officia præsumentes. Unde in veteribus sepulcrorum lapidibus frequenter illa occurrunt, V. S. idest, *vivo sibi*. Et in Oriente de Asa, Sobna, & Josepho Arimathæensi notum est, ut de aliis sileam. Si ita, inquam, credamus, quid aptius, quàm ostium in majori latere collocare, ut ingredientes Cellam, statim alterum ad dexteram, alterum ad sinistram haberent? Artemisiæ etiam amor persuadet, ut non alibi quiescere voluerit, quàm ubi mariti sepulcrum spectaretur. Sed hæc diffinire periculosum est; nec eò dico, ut quidquam affirmem, sed ut intelligamus non deesse causas, ob quas ostium a latere minori in majus transferri non modò decens, sed propemodum necessarium sit.

Et hæc pro Plinii quæstione dissolvenda, dicere habuimus de Mausoleo, quod om-

nium artificum oculos tenuit, & de cujus ſymmetriis commentaria reliquere Architecti in primis nobiles, Satyrus, & Pytheus, ut Vitruvius libri 7. procœmio memorat: quæ ſi extarent, noſtra hac diſſertatione nihil fuiſſet opus. Cetera de Mauſoleo in tanta notitia ingerere, & inculcare vanum eſſet.

DE HARMONIA TIMÄICA.

Timæi physiologiam, quæ superata temporum invidia, integra ad nos pervenit, tanti Plato fecit, ut in eam veluti commentarium dictare non sit dedignatus. Et plane dixerim, nihil æque gloriam Platoni conciliasse, quàm quæ in Timæo habet, non hausta, ut quidam e veteribus falsò opinati sunt, de libris postumis Philolai Crotoniatæ; sed, ut res ipsa loquitur, e libello Timæi Locri, qui Dorice inscribitur, περὶ ψυχᾶς κόσμω, καὶ φύσιος. Hìc & Mundi Harmoniam, & Ideas, & quinque Geometrarum Homogenea corpora, & Circumpulsionem, & alia reperire est, quæ vulgò Platoni tribuuntur. Non ne-

gaverim, plurima in Timæo perobſcura, apud Platonem luce donari, quæque ſilente eo, vereor ut ab alio quoquam potuerint deprehendi: hæc tamen ipſa a viva voce Timæi accepta nobiſcum Platonem communicaſſe credere par eſt, quando ut ejus non modò os intueri, & ſermonem audire, verùm etiam ut penitus perſpicere intimos animi ſenſus poſſet, Locros Epizephyrios contendit, id quod a Cicerone proditum eſt libro 5 de Finibus: *Cur Plato*, inquit, *Ægyptum peragravit, ut a Sacerdotibus barbaris Numeros, & Cæleſtia acciperet? Cur poſt Tarentum ad Architam? Cur ad ceteros Pythagoreos, Echecratem, Timæum, Acrionem Locros?* Etſi autem in eo libello de Univerſa Natura Timæus inquirat, & pertractet, nos tamen in præſens nihil ferme de rebus phyſicis erimus ſoliciti, contenti eam ſolùm partem in manus ſumere, quæ ad Matheſim pertinet, & Mundi Harmoniam continet. Ea non eſt, quæ facta ſit ex colliſu, & attritu Orbium Cœleſtium, de qua nunquam Timæus cogitavit, & poſteriorum temporum commentum fuit; ſed quæ ex ſolis numeris conſtet, quæque non ſen-

ſenſus ullos, ſed ſolam mentem demulceat. Contemplatus Timæus perfectum, ratumque Mundi ordinem, in eam ſententiam prolapſus eſt, ut crederet, a Deo Mundum non niſi Geometricis, & Arithmeticis proportionibus creatum, quæ ſimul unitæ perfectam Harmoniam in numeris concinnarent. Nos an Mundus ita conformatus ſit, ut Timæus opinatur, nihil ſtatuimus, ea omni inquiſitione peritioribus permiſſa. Quæ tamen de Harmonia tradit, ut ſubtiliſſimum Matheſis opus, explanare aggrediemur.

Etſi autem hìc de Timæo potiſſimùm agatur, quia tamen ipſe rem paucis abſolvit, ideo nos circa ipſa uberiora Platonis verba, ut ſunt a Cicerone verſa, & in quibus tantopere hactenus inſudatum eſt, hærebimus.

Deus itaque ad Harmoniam Mundi componendam, *Unam principio partem detraxit ex Toto,* ut Plato ait. Quale iſtuc *Totum?* Aliorum ſententias hac in re audire, eſt bonas horas perdere. *Totum* hìc non eſt, niſi ea Numerorum ſumma, quam Deus ad Mundi Harmoniam ſelegit. Ex ea utique hæc prima omnium pars decerpta eſt. Quid moror? *To-*

tum eſt numerus 114695; quippe ex totidem unitatibns Harmonia Mundi conſtat: & ex hoc propterea Deus primam partem accepit. Timæus clariorem etiam facem accēdit, cùm quæ prima hæc pars fuerit, declarat. μίαν ἀφαιρέων (ὁ θεὸς) ταν πρῶταν μονάδων ὅσαν τετόρων ποτὶ ὀκτὼ δεκάσι καὶ τρισὶν ἑκατοντάσι. *Unam auferens Deus primam partem, quæ ſit* 384. Hoc eſt, iſtum ipſum numerum primò accepit, qui eſſet totius fabricæ veluti primò jactus lapis.

Nam ita Plato pergit. *Secundam autem primæ partis duplam: deinde tertiam, quæ eſſet ſecundæ ſeſquialtera, primæ tripla: deinde quartam, quæ ſecundæ dupla eſſet: quintam inde, quæ tertiæ tripla: tum ſextam octuplam primæ: poſtremò ſeptimam, quæ ſeptem & viginti partibus antecederet primæ.* Dubium eſſe non poteſt, quin Geometricas numerorum Progreſſiones in his Plato inſinuet. Ponit ob oculos duas, alterā proportionis duplę, alteram triplę, quæ ab uno præ aliis ſelecto numero exorſæ, & in geminos veluti rivos deductæ, hinc inde ad Latera profluunt, tum ad Quadrata, tandem ad Cubos. Statue pro primo termino unitatem, hinc ad duo, illinc ad

tria

tria progrediaris, quæ prima *Latera* sunt. Tum ad quatuor, & novem, prima *Quadrata*. Demum ad octo, & ad vigintiseptem, qui *Cubi* in numeris occurrunt primi.

Si nihil præterea requireretur, confecta res esset; sed quando ad absolutissimam Harmoniam numeri, qui simul Geometricam, simul Arithmeticam proportionem nectant, eligendi sunt; ideo non hìc hærendum, ut inepte vulgò fit, sed vestigandum ulterius est, qui numerus pro primo termino, ac tanquam reliquorum fonte statuendus sit, quique Unitatis vicem gerat, ut ipsi ea Latera, & Quadrata, eos Cubos demus, qui deinde Symphoniarum seu tonis, seu limmatis capaces inveniantur: præterea quo ordine sint collocandi, uno ne versu omnes, an in quincuncem?

Et Crantor quidem Solensis, unus ex multis, qui in hoc curriculo sudarunt, recte non alium in primo loco statui oportere numerum voluit, quàm illum ipsum jam indicatum 384. Ergo veritatem odoravit, sed odoravit tantùm; nam cùm deinde reliquos, de quibus hìc agitur, numeros duplici serie

in

in quincuncem diſponit, omnia corrupit, operamque luſit. Eum ſequutus fertur Eudoxus.

Diagramma Crantoris.

			384			
		768		1152		
	1536				3456	
3072						10368.

His verò numeris, quæ porrò in Platone ſequuntur, nec ulla ex parte aptat, nec ſi tentes, pro voto ſuccedet. Ordo eſt, qui obſtat. Neque enim fides Plutarcho habenda eſt, qui putat iis, quæ a Platone dicuntur, omnia melius reſpondere, ſi pro primo numero, dimidium ejus, quem Crantor ſtatuit, ponamus, hoc eſt, 192.

Diagramma Plutarchi.

			192			
		384		576		
	768				1728	
1536						5184.

Quid

Quid Plutarchum deceperit, ſuo loco videbimus. Interim certum ſit, primam a Deo detractam ex Toto partem, eſſe ipſum numerum 384. Quo enim potius utemur aut auctore, aut teſte, quàm Timæo, cujus etiam verba ſuprà recitavimus? Hunc & nos capiamus: ei duplum demus, & cetera ordine peragamus, quæ Plato Deum emolitum fuiſſe ait. Et omnia erunt in proclivi, ita ſi hos omnes uno verſu numeros collocemus: quod ſcimus Theodorum, & ipſum Solenſem, feciſſe: ſed a quo potiſſimùm numero fuerit exorſus, neſcimus. Sed ſenſerit, ut libet, Theodorus; quid ab eo boni præſtari potuerit, non video, qui hanc totam rem poſteris adeo dubiam, & involutam reliquit. Satis ſit, ordinem, quem ſtatuimus, comprobatum iri cùm ex eo, quòd ipſi pulchre reſpondent quæcumque Plato de Harmonia Mundi tradit, tum præſertim, quòd non alium ſibi ratio poſcit. Nunc rem ipſam damus: qua verò ratione quidque factum ſit, deinceps quæremus.

Diagramma Platonicum Principum Numerorum.

I.	Prima pars ex Toto	384.
II.	Dupla primæ	768.
III.	Seſquialtera ſecũdę, Tripla primę	1152.
IV.	Dupla ſecundæ	1536.
V.	Octupla primæ	3072.
VI.	Tripla tertiæ	3456.
VII.	Vigintiſeptupla primæ	10368.

Quod ſi omnes terminos cum Timæo ad primum referre libeat, etiam omnes eidem multiplices deprehendemus; nam Quartus eſt primi quadruplus: Sextus verò nonuplus. Nihilominus a Diagrammate Platonis non deflectemus; eo enim ex oculis ſublato, ad ſequentia nullus patebit aditus.

Ea verò ſic habent. *Deinde inſtituit dupla, & tripla intervalla explere, partes rurſus ex Toto deſecans: quas intervallis ita locabat, ut in ſingulis eſſent binæ Medietates. Earum alteram eadem parte præſtantem extremis, eademque ſuperatam: alteram pa-*

ri

ri numero præstantem extremis, parique numero superatam. Hactenus velut in luce fuimus, nunc sese tenebræ magis, magisque intendere occipiunt, in quibus quantopere cœcutierit antiquitas, nihil attinet dicere: hoc modò satis sit, neminem ex omnibus unum vel proxime scopum collineasse. Nobis rectam semel viam ingressis hæc sponte occurrunt, & ipsa se extricant. Scilicet hoc est alterum Dei in digerendis Harmoniæ numeris opus, qui alteros itidem numeros ex Toto, idest ex 114695, decerpsit, quos πληρώματα, *Implementa*, Timæus vocat, quibus, ut exponit Plato, dupla, & tripla intervalla Deus replevit, suntque quasi spinæ impactæ costæ. Hæc intervalla in Platonico Diagrammate reperire est in II, III, IV, & VI linea. Eas in hunc modum impleas licet.

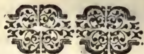

Diagramma Principum Numerorum cum Implementis in duplis, & triplis intervallis.

I Prima Pars	384.							
II Dupla primæ	768.	864.	972.*	1024.				
III Tripla primæ	1152.	1296.	1458.*					
IV Dupla ſecundæ	1536.	1728.	1944.*	2048.	2304.	2592.	2916.*	
V Octupla primæ	3072.							
VI Tripla tertiæ	3456.	3888.	4374.*	4608.	5184.	5832.	6561.*	6912.
VII Vigintiſeptupla primæ	10368.					(7776.	8748.*	9216.

Tres

Tres lineas cavas hic Plato reliquit. Primam, ubi prima ex Toto portio, quam tamen mox implebit: Quintam, quam implere non est, cùm ipsũ 3072 statim in sesquioctava ratione numerus 3456 excipiat: & Septimam, ubi vigintiseptupla primæ, de qua deinceps disputabimus. Ceteras verò implevit, non ut sors tulit, sed certa, rataque ratione; nam binis nectuntur Medietatibus, quasi vinculis, Implementa singula, & ipsa inter sese, & cum Principibus numeris.

Prior Medietas est, in qua positis tribus terminis, qua parte medius excedit alterum extremorum, eadem vicissim ab altero superatur. Et est hìc in numeris lateralibus, qui in sesquioctava ratione sunt, ut Musicum Tonum efficiant. Ita in his 768. 864. 972. medius numerus superat prĉeuntem octava parte, & superatur a subsequenti parte itidem octava. Hæc aliis est *Analogia*, & *Geometrica Proportio*, Platoni *Prima Medietas*, μεσότης πρώτη.

Eam ne quæras inter numeros, seu terminos, ubi stellulam apposuimus; nam qui prĉit numerus octava destituitur parte, prorsus ut

qui

qui ſubſequitur, ſeſquioctavus illi nequeat eſſe. Magnum tamen in iis latet arcanum Muſicę proprium: nam proximi bini Limma conſtituunt; majorque ad minorem ſe habet, ut 256 ad 243, quæ eſt ratio Limmatis. Idque quàm facillime deprehendes, eorundem terminorum multiplices perveſtigando. Ne tamen quis erret, numerus 1944 habet octavam partem: ſed ejus ſeſquioctavus 2187, non eſt, ut oportet, duplus numeri 1024, in ſecunda linea: idcirco eo relicto, ad rationem Limmatis itum eſt, & ſtellula notavimus.

Altera Medietas eſt, in qua tribus etiam poſitis terminis, medius pari numero extremum unum ſuperat, pari ſuperatur ab altero: quam hìc reperies deſcendendo a ſummo ad imum. Ecce in his terminis, me-

864) dius numerus quot partibus ex-
1296) cedit ſuperiorem, totidem de-
1728) ficit ab inferiori.

Hæc aliis *Proportio*, & *Medietas Arithmetica* audit, Platoni μεσότης δευτέρα. Ita ſinguli fere numeri binis Medietatibus colligantur.

Nihil tamen neceſſe eſt, ut numeri rectà al-

alter ſub altero ſint; hi enim

1024)	1728)	2916
1536)	3456)	5832
2048)	5184)	8748

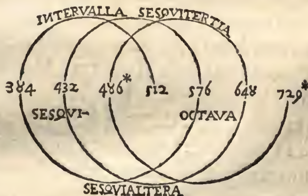
quamvis diſparibus ſedibus collocati, Arithmetica Medietate non deſtituuntur. Idipſum de reliquis dictum eſto; ita verò ſi ſeponas eos, quicunque hìc proximos multiplices, aut certe proximos ſubmultiplices non habent. Facile ſtudioſi intelligere poterunt quid velim. Iſta in Platone obſcura,& implicata adeo videbantur,ut viri magni ingenio ſuo diffiſi,aſſequi ſe poſſe deſperaverint: nunc, quia deprehenſa ſunt, quiſque tantundem ſe præſtare potuiſſe jactabit.

Eſt præterea tertia Medietas, Harmonica,quam hìc perperam obtrudunt,qui Platonem magno errore de Harmonica,& Arithmetica Medietate loquutum opinantur.

Supererat prima linea, ſuis hactenus deſtituta numeris, & mutila: ei denique Deus manus admovit: *Seſquialteris autem intervallis* (ut Plato ait) *& ſeſquitertiis & ſeſquioctavis ſumptis,ex his colligationibus in primis intervallis, ſeſquioctavo intervallo,*

ſeſqui-

ſeſquitertia omnia explebat, cùm Particulam ſingulorum relinqueret. Prima intervalla intelligit, quæ ſunt in prima omnium linea, cujus caput eſt numerus 384, præ omnibus a Platonico Deo ad hanc fabricam ſelectus. Huic ſex alios terminos ad latus adjunxit, ut omnes ſint numero ſeptem. Tales autem ſummus Opifex accepit, qui eſſent inter ſe alii ſeſquioctavi, quidam ſeſquitertii, nonnulli rationem haberent ſeſquialteram. Nulla verba hæc explicabunt, ut ſequens Diagramma.

Dubium habet, cur Plato Deum ſeſquioctavo intervallo ſeſquitertia omnia expleſſe dicat, nulla de ſeſquialtero mentione habita. Non audiverim Plutarchum, dum id fa-

factum contendit, quia sesquialtera ratio componi dicatur ex sesquitertia, & sesquioctava, ex quarum quantitatibus inter se ductis illius quantitas gignitur. Verum id quidem est, sed hìc locum invenire non potest: Nos ita opinamur. Ad primum numerum 384 promptum est, sesquioctava ratione duce, alios duos ad latus adjungere, 432, & 486. Tum necessariò hærendum est, cùm postremus hìc octava careat parte: quare aliò te vertas oportet, nimirum ad rationem sesquitertiam, quę numerum 512, primi illius sesquitertium, statim promet. Tres sunt reliqui numeri 576. 648. 729, quorum priores duos cùm sesquitertia, tum sesquialtera ratione indagare possumus: ultimum verò tantùm sesquialtera, ut in Diagrammate vides. At quia ad ipsos vestigandos sesquioctava ratio est satis, propterea de sesquialtera Plato nihil meminit.

Testatur verò, cùm hos Deus numeros decerperet, majores singulos futuros fuisse, nisi a singulis Deus particulam abjecisset. Sed ipsum audiamus. *Ejus autem Particulæ*, inquit, *intervallo relicto, habebat numerus ad numerum eandem proportionem, comparatio-*

K nem-

nemque in extremis, quam habent 256 cum 243. Atque ita Permiſtum illud, ex quo hæc ſecuit, jam omne conſumpſerat. Quod *Permiſtum* nobis, quas *Particulas*, quas nobis tricas narrat? Brevibus expediam. Quid eſt enim aliud *Permiſtum*, niſi ſumma 114695? quæ prius *Totum* dicta eſt, & ex qua rerum ille Parens & Cōditor hauſerat numeros Principes, & prima Implementa, ſed eandem non exhauſerat; reliqui enim erant 11714. Hanc reliquam ſummam in ſex Deus numeros tribuit, quos tamen integros ſubinde non accepit, ſed diminutos, ut in hos evaderent, 432. 486.* 512. 576. 648. 729*: & per intervalla primæ lineæ digeſſit, ut vidimus. At ex Particulis, quas de ſingulis hiſce veluti delibavit, duos conflavit numeros, qui ſunt 2187, 6144. Itaque Permiſtum illud, ſeu Totum exhauſtum demum eſt.

Hos verò numeros, inter collocandum, id attendit unice, ut iis potiſſimùm Implementorum numeris adjungeret, quibuſcum rationem Limmatis haberent, quando hęc ad Harmoniam tendebant òmnia. Nam ad 2187 numerus 2304 (qui extat in quarta linea) ſe

ha-

habet, ut 256 ad 243: quam eandem rationem habet 6144 ad 5832, quem in ſexta linea reperies. Illi quippe ſunt nonupli ſuorum terminorum: hi verò vigintiquadrupli. Hæc Limmata vocantur *Apotomæ*. Atque in eum denique modum Mundi Harmonia, numeris ad numeros apte adnexis, abſoluta eſt.

Sed quæ hactenus ſparſim, & quaſi per membra tradidimus, ſuis tandem articulis ſequens Diagramma committet.

Diagramma Harmoniæ Mundi, ex Timæo.

				Limma				Limma			
I Prima linea	384.	432.	486.	512.	576.	648.	729.				
			Limma								
II Dupla primæ	768.	864.	972.	1024.							
			Limma								
III Tripla	1152.	1296.	1458.								
			Limma					Limma			
IV Quadrupla	1536.	1728.	1944.	2048.	2304.	2592.	2916.				
					1						
					2187.						
V Octupla	3072.				Apotome						
						Apotome					
			Limma			6144		Limma			Limma
						1					
VI Nonupla	3456.	3888.	4374.	4608.	5184.	5832.	6561.	6912.	7776	8748.	9216.
VII Vigintiseptupla	10368.										

Jam

Jam hosce Numeros in unam Lineam explica, quæ sit X, & momẽto aperiet se tibi omnis Pythagoreorum Musica, quam oculis audias. Esto Cithara quatuor instructa chordis, quarum extremis duo Numeri ex Linea sumpti adscribantur, 384, 512, singuli singulis: Prior detur primæ chordæ omnium gravissimæ: posterior ultimæ, quæ acutissima est. Jam illud Musicæ Intervallum habebimus, quod *Diatessaron* dicitur; sunt enim hi numeri in ea ratione, qua 4 ad 3, quamque in eo Intervallo latere Pythagoras deprehendit via, ac ratione vulgò notissima. Exploremus modò, qui toni, sive integri, sive diminuti interjiciantur. Itaque gravior vox tono intendatur in secunda chorda, ubi ea propter erit 432; nã ut tonus est in sesquioctava ratione, ita numerus 432 est sesquioctavus numeri 384 primæ chordæ. Rursus hanc vocem tono attolle in tertia chorda, & fiet 486, qui pariter præeuntis 432 est sesquioctavus. Quid reliquum sit, jam vides: quippe terminus tertiæ chordæ 486 octava parte destituitur, ideo nec tono acui potest: eumque proxime excipit terminus postremæ chordæ, qui est 512, quique ad

prio-

priorem illum 486 ſe habet, ut 256 ad 243. Hanc vocem tono minorem, λεῖμμα Pythagorei appellarunt, quaſi *reſiduum*, aut *defectum* dixeris. Et in eum modum in noſtra Linea primi quatuor termini, ſeu numeri, 384. 432. 486. 512, id διάστημα conficiunt, quod eſt Diateſſaron, duobus aptum tonis, & limmate.

Poteſt id Intervallum minoribus numeris exprimi, & ecce ipſos, 192. 216. 243.* 256. Nam extremi numeri ſunt in ſeſquitertia ratione: habes tum ex mediis tonos duos: habes tandem limma. Et hi ſunt termini omnium minimi, quibus Diateſſaron in ſuas partes diſtinctum exprimi poſſit. Nam ſi 8 pro termino ſtatuas, & numeros deinde ſeligas in Progreſſione Geometrica, dupla verò ratione, uſque eò dum in ipſum 192 incidas, verum eſſe id, quod poſuimus, deprehendes: utique duo tantùm ex ipſis omnibus numeri, quadratus 64, & ejus duplus 128, binos ſinguli dabunt tonos, reliqui unum. Ipſe verò 192, triplus, duos quoque dabit. Sed illud intereſt, quod numeri 64, & 128 inepti ad Diateſſaron ſunt, cùm neuter ſeſquitertium habeat: habet verò ipſe 192. Hæc de numeris integris intelligi

de-

debere, vident omnes.

Si ita eſt, cur Timæus ſuam inde Harmoniam exorſus non eſt? maxime cùm Plutarcho indidem initium petere viſum ſit. Cauſam ei rei dicam. Statue hos numeros, 192. 216. 243.* 256. 288. 324.* hærebis, nec ultrà tibi progredi dabitur: quandoquidem nullum invenire eſt numerum, qui ad ultimum terminum 324 habeat eam rationem, quàm 256 habet ad antecedentem 243. Opus ergo fuit Timæo, ne ita hæreret, ut duplum ejus, ideſt 384, pro primo Harmoniæ termino eligeret, non quòd ita libuerit, ſed lege Naturæ adigente. Ecce tibi arcanum noſtris Muſicis hactenus incompertum; nam ſtatuto, & fixo ſemel Tono in ſeſquioctava ratione, non aliud Numeri Harmonici caput habere poſſunt, quàm quod Timæus feliciſſime comperit: qui propterea inde a Deo Harmoniam, qua Mundum exornabat, inchoatam perhibet.

Jam adde quintam Citharæ chordam, quæ tono adhuc attollatur. Ei non alius adſcribi poteſt numerus, quàm 576, qui unus ſeſquioctavus eſt 512, numeri quartæ chordæ. Et Intervallum Diapente progignetur, quod

ſe

ſe habet,ut 576 ad 384, hoc eſt,ut 3 ad 2:conſtatque,ut vides, tribus tonis, & limmate.

In reliquis Intervallis venandis nihil eſt negotii. Nam Diapaſon ex Diapente,& Diateſſaron aptatur,ut dupla ratio ex ſeſquialtera,& ſeſquitertia. Ergo quinque tonos habebit, & duo limmata. Diapaſonκædiapente, & Diſdiapaſon ipſa ſe ſuis nominibus produnt, & ex quibus conſtituantur, oſtendunt. Quare illud octo ſtabit tonis, & limmatis tribus: iſtud tonis decem, & limmatis quatuor. Sic jam omnia in numerato erunt. Nam primum Numerum 384 ſi omnibus communem terminum ponas, jam inde ad quartum uſque eſt Diateſſaron: ad quintum, Diapente: ad octavum, Diapaſon: ad duodecimum, Diapaſonkædiapente: ad decimumquintum, qui eſt quadruplus primi,Diſdiapaſon.Singula ſuis tonis,& limmatis exornata,ut in Linea exacte expreſſum vides. De numeris, qui reliqui ſunt, deinceps diſputabimus.

Alienum non eſt circa Toni diviſionem tantiſper immorari,in qua ab Harmonicis Pythagoreorum Scholas diſſenſiſſe auctor eſt Plutarchus. Falſi ſunt, qui quod Pythagoreis

Lim-

Limma, id Harmonicis fuiſſe Hemitonium ſuſpicantur. Nunquam eos hactenus deſipuiſſe crediderim, cùm longe alia ſit unius, atque alterius ratio. Aperiemus nos quam maxime viam veteres Harmonici ad Toni diviſionem perveſtigandam ſint ingreſſi. Quoniam minimi numeri, qui ſeſquioctavā rationem exprimunt, 9 & 8 nullum habent in medio intervallum, iſtos ipſos auctum ivere, & duplicarunt, ut eſſent 18, & 16. His inter ſe ductis, conflatur rectangulum 288, quod unitate addita evadit quadratum, cujus radix, ſeu latus eſt numerus 17, qui propterea dictus eſt Tonum bifariam findere: non quò is vere medius ſit proportione numerus, ſed quòd ad eum proxime accedat. Hinc ſibi licere putarunt Harmonici partes, in quas ipſi Tonum partiuntur, ὁλοσχερῶς *Hemitonia* appellare.

Quod ſi ad minutiores Toni diviſiones, ideſt ad Dieſes, progredi libeat, expedita ratio eſt. Dieſis in Genere Chromatico eſt tertia pars Toni: in Enarmonico, quarta. Itaque triplica terminos Toni minimos, ut habeas 27, & 24: & duo, qui interjiciuntur, numeri, Tonum trifariam divident, dabunt-

que suas Chromatico Generi Dieses. Quippe in his numeris rectangulum extremorũ duabus tantummodò unitatibus ab intermediorum rectangulo deficit. Eosdem minimos Toni terminos quadruplica in hos, 36, & 32: & tres medii numeri in partes quatuor Tonum dispertiẽtes, Dieses Enarmonico Generi comparabunt. Nec tamen rectangulum extremorum æquat, ut foret opus, illud, quod a secundo, & quarto numero fit, uti nec istud assequitur quadratum medii. Sed non nimis absunt: ideo si chordis reddantur, exiguum, quod inest, discrimen non apparebit, & aures facile sibi imponi patientur.

At Pythagorei Geometriæ innutriti, totam hanc Harmonicorum Musicam respuerunt; quid enim turpius Geometræ, quàm medios numeros, ut proportione medios usurpare? Itaque eam aliam amplexi sunt, quam hactenus exposuimus. Neq; sibi persuadeat quis, hæc ad nostram Musicam, qua ferme ex Ptolemæo utimur, nihil pertinere: imò ita conferunt, ut nihil magis, & facillime ad eam transferuntur, arrepto ipso 384 pro Numerorum principio. Nobis non omnia, quæ dici possent, hìc enar-

ra-

rare vacat. Satis erit digitum ad fontem intendiſſe. Proponemus Symphonias compoſitas ſolùm ex Tono majori, & minori, quorum prior ſe habet, ut 9 ad 8, poſterior ut 10 ad 9. His addemus Hemitonium, ut appellant, majus, quod eam rationem habet, quàm 16 ad 15. Et ecce tibi Symphonias quinque ſuis diſtinctas ſonis, ſeu φθόγγοις, ſpatiis, tonis, & hemitoniis.

Symphonia Harmonicorum in Genere Diatonico:

T. Maj. T. M. Hemit. Maj. 4 T. Maj. 5 T. Maj. T. M. Hemit. Maj. 8 T. Maj. T. M. Hemit. Maj. T. Maj. 12 T. Maj. T. M. Hemit. Maj. 15

384. 432. 480. 512. 576. 648. 720. 768. 864. 960. 1024. 1152. 1296. 1440. 1536.

Quarta 3. 4. Quarta 3. 4. Quarta 3. 4.

Quinta 2. 3. Quinta 2. 3.

O c t a v a 1. 2.

D u o d e c i m a 1. 3.

D e c i m a q u i n t a 1. 4.

Quod si libeat in his Comma venari, quod est inter Tonum majorem, minoremque discrimen, & se habet, ut 81 ad 80, id prompte fiet, si conferas Lineam Pythagoreorũ X cum Linea superiori Harmonicorum: & comperies in illa 432. 486. conficere Tonum majorem: in hac 432. 480. dare Tonum minorem: quocirca ratio 486 ad 480, est Comma. Sed hæc hactenus.

De Apotomis videamus. Non enim pro arbitrio in Harmoniam Mundi vocatæ ipsæ a Timæo sunt, sed necessitate quadam assutæ. Proponas tibi primum, minimumque Limma 256. 243. & utriusque termini multiplices quære per numeros in serie naturali a binario exordiendo; prorsus fiet, ut in novem omnino Limmata incidas, quæ hic ambos deinceps terminos, majorem, minoremque in Linea habent: alia præterea duo nancisceris, quæ unum tantummodò terminum in Linea obtinent: & sunt 2304. 2187, nonuplum: & 5832. 6144. vigintiquadruplum primi. Quare & ea hic inserere fuit opus, ita ut alter terminus a Linea, quæ eum non capit, resiliret: ex quo hæc Limmata, ἀπότομαι audiunt, quasi *abscissiones.*

nes. Quantas nugas effuderint hi ex noſtris Muſicis, qui ut ceteris peritiores viderentur, de Limmate, & Apotome ſcripſerunt, piget referre.

Cur verò ultra numerum, qui primi vigintiſeptuplus eſt, non proceſſerit Timæus, ut facere quidem poterat, ſed in eo hæſerit, & terminum fixerit, in cauſa eſt, quòd Geometricæ Progreſſiones, de quibus in principio dictum eſt, violandæ non erant.

Sic ſe habent numeri, quibus Mundi Harmonia componitur, quæ tota decem unitatibus in quatuor coaleſcentibus numeros comprehenditur. Hoc nimirum eſt, quod ſibi voluit celebre illud Pythagoreorum jusjurādum.

ὦ μὰ τὸν ἀμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν,
παγὰν ἀενάω φύσεως, ῥίζωμά τ' ἔχοισαν.

Juro per quem Animæ datus ille Quaternio noſtræ,
Naturæ ſervans fontemque, ortumque perennis.

Nam quinque Muſica Intervalla in Quaternione iſto inſunt: quippe duo ad unum eſt Diapaſon, tria ad unum Diapaſonkędiapente,

te,

te, quatuor ad unum Disdiapason, tria ad

duo Diapente, quatuor ad tria Diatessaron. Ex tot non amplius Intervallis Systema Musicum olim constabat. Imò verò Pythagoras judicavit intra Diapason consistere Musicam debere, si teste Plutarcho stamus in libello de Musica. Unde conjectari quispiam posset, Mundi Harmoniam non tam longe a Pythagora promotam, quàm a Timæo factum est; nam Diapason ultra octavum Lineæ terminum non excurrit, qui est primi duplus: complectitur verò & Diatessaron, & Diapente. Etsi interim non immeritò suspicemur, quæ de Pythagora traduntur, ea nõ semper, qua par est, fide commemorari. Certe Pythagoræ Quaternio & Disdiapason, & Diapasonkædiapente comprehendit. Quia verò Harmoniam Mundi in nostro etiam ani-

animo inesse Pythagoras censebat ; hinc Quaternio dicitur πηγὴ καὶ ῥίζα ἀενάου φύσεως, *radix, & fons æternæ naturæ*, ideſt animi ipsius. Nec alia in Quaternione quærenda mysteria.

Sed jam iterum nos Plato vocat. *Hanc igitur*, ait, *omnem conjunctionem, duplicem in longitudinem diffidit: mediaque accommodans mediam, quasi decussavit, deinde in orbem torsit, ut & ipsa secum, & inter se ex commissura, quæ e regione esset, jungerentur: eoq; motu, cujus orbis semper in eodem erat, eodemque modo ciebatur, undiq; est eas amplexus. Atque ita cùm alterum esset exteriorem, alterum interiorem amplexus orbem, illum lationem ejusdem naturę, hunc alterius nominavit*. Gassendus magna eruditione, & ingenio vir, in summam desperationem adductus capiendi quidquam eorum, quæ de Mundi Harmonia Plato habet, palàm optavit exsuscitari virum, quò rogetur, ut hæc sua ænigmata solvat, ut sese tandem intelligi patiatur; inter cetera, ut suam istam Decussationem, seu Chiasmum declaret. At verò nihil tanto miraculo opus est:

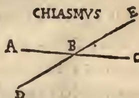
non

non adeo ſe involvit Plato,ut non etiam ſe ſatis explicet: offundit quidem tenebras,ſed in quibus interluceant ſcintillæ,quæ non neglectæ claram lucem accendere poſſint. Quod ut hactenus in ceteris, ita in iis, quæ ſuperſunt, re ipſa probabimus.

Harmonicos omnes in unam Lineam explicatos numeros, ſummus Opifex diſſecavit in duas. Non quidem æquales; nam ita omnem harmoniam, quanta quanta eſt, corrupiſſet. Quippe diſciſſio hæc in medium incidiſſet Limma, quod eſt 1944.* 2048: & utriuſque lineæ harmonia evanuiſſet. Diviſit ergo in lineas longitudine inæquales,quarum minor primo termino 384, & decimoquinto 1536 concluditur, intra quos omnia quinque Muſica Intervalla habentur, ut in Linea X obſervare eſt, & ſuprà monuimus. Major verò eſt a termino decimoſexto 1728 ad ultimum 10368, de cujus harmonia ſuo loco dicemus.

At harum linearum quis tandem uſus? Eas Deus in ſui medio aptavit viciſſim in ſpeciem Chiaſmi,ſeu Decuſſis: ideſt alteram alterę oblique ſuperimpoſuit per medium:

tum ſingulas capitibus commiſſis torſit in Orbes. Sint duæ inęquales lineæ ABC, DBE, quæ ſe medias decuſſent in B, ut D recedat ab A tot gradibus, ſeu partibus circuli,

quot diſtat Polus Eclipticæ a Polo Mundi. Linea ABC minor, ſit ea pars Harmoníæ, quæ primo termino, & decimoquinto includitur: at altera pars, quæ eſt a termino decimoſexto uſque ad ultimum, repræſentetur per majorem lineam DBE. Hic erit Chiaſmus, in quem Harmonia Mundi, in duplicem longitudinem diffiſſa, conformatur.

Tum lineæ ABC capita A, C, ita intelligantur in ſublime tolli, ut paulatim ſe torquendo, coëant in unum: & linea recta abeat in Orbem. Idipſum eſto de linea DBE, ſic ut capita D, E, & inter ſe, & cum capitibus A, C, alterius lineæ, in eodem puncto nectan-

ctantur in ſublimi. Ex quo fit,ut Orbes hi in duobus oppoſitis punctis ſe interſecent, & quà inter ſe maxime diſtant, ſint diſſiti partibus vigintitribus cum ſemiſſe. Ita eos Orbes habebimus, quos hìc Plato adumbrat. Orbis,in quem torquetur linea minor ABC, ſit *Exterior*: at in quem major linea DBE, ſit *Interior*. Concipiamuſq; utrumq; in gyrũ verſari: ille erit latio τῆς ταυτῦ φύσεως, *naturæ ejuſdem*: hic τῆς θατέρε, *alterius*. Quorſum hæc tendant, videamus.

Ita enim pergit Plato. *Eamque, quæ erat Ejuſdem, detorſit a latere in dextram partem: hanc autem Alterius a media linea direxit ad lævam*. Hæc eſt Ciceronis verſio, qua & ſuprà uſi ſumus. Nimirum frontem nos Plato ſurſum attollere jubet, ſi Orbes ambarum linearum,in quos Mundi Harmonia abiit,mentis ſaltem oculis, quando in viſum non incurrunt, conſpicere velimus. Alter enim Mundo extrinſecùs circumductus (ea propter *Exterior*) Æquinoctialem circulum ambit, amplexuque tenet,ſeque ex ſe ſua ſponte agens, eum alium,quem dixi, circulum, cumq; eo fixas Stellas omnes ab Or-

tu rapit in Occaſum, ſuper Polos Mundi. Qui motus unus ſemper & idem, & ideo naturæ *Ejuſdem*, in ſingulos dies abſolvitur. Alter e diverſo Orbis, qui & *Interior*, in Mundi ſpatia detruſus, priorem oblique ſecās, Signifero ſubtenſus, ſe ab Occaſu in Ortū verſat, ſuoque pulſu errantes circumducit Stellas, non uno, ſed diſpari, adeoque ſeptuplici curſu: quocirca naturæ *Alterius* nuncupatur. Hinc ſunt illa Boëtii ad Deum, quę nunc demum capimus.

Tu triplicis mediam naturæ cuncta
moventem
Connectens animam, per conſona membra reſolvis:
Quæ, cùm ſecta duos motum glomeravit in Orbes,
In ſemet reditura meat, mentemque
profundam
Circuit, & ſimili convertit imagine
Cælum.

At audiſne Platonem de rebus cœleſtibus balbutientem? quo tamen nihil de tanta ejus

ejus gloria decedit. Fuit enim non ipsius, sed temporum vitium. Quippe nihildum subolverat de lento fixarum Stellarum progressu in Ortum super Polis Eclipticæ. Diu pòst Hipparchus puncta Solstitii, & Brumæ, ut & Æquinoctiorum, non iisdem perpetuò Stellis esse alligata deprehendit. Non ergo mirum, si Plato ab Interiore circulo errãtes tantùm Stellas in Ortum volvi statuat, nulla de inerrantibus mentione facta; quas solas in Occasum agi ab Exteriori circulo perhibet. Mirum est, id ignoratum fuisse Ciceroni, qui post Hipparchum scripsit; nam ultima Verni Æquinoctii observatio ab Hipparcho facta incurrit in annum Urbis 626. Cur circumactis saxagintaquinque minimùm annis, Cicero in libro de Natura Deorum secundo ait? *Nam cùm duo sint genera Siderum, quorum alterum spatiis immutabilibus ab Ortu ad Occasum commeans, nullum unquam cursus sui vestigium inflectat: alterum autem continuas conversiones duas iisdem spatiis cursibusque conficiat; ex utraque re & Mundi volubilitas, quæ nisi in globosa forma esse non potest, & Stellarum rotundi*

am-

ambitus cognoſcuntur. Hæc ſane Cicero poſt Conſulatum ſuum ſcribebat,quem iniit A.V. 691.

Dixi, Circulum Interiorem Signifero ſubtenſum, ab Exteriori,quà lõgiſſime abit, diſtare partibus 23. 30. nimirum ad rem ipſam magis, quàm ad Platonem attendens, qui ſui temporis Aſtrologis ſi conſenſit, uno ſemiſſe plus velle debuit, ſeu, ut tum numerabant, partibus integris quatuor, qualium quadrans eſt quindecim; nam circulus ſexaginta non amplius partibus conſtabat. Manilius in Sphęra, de Sole.

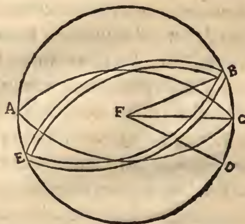
Cùm medium æquali diſtinguit limite Cœlum:
Quatuor & gradibus ſua fila reducit ab æſtu.

Hactenus Platonis mentem explicuimus: verba nihil attigimus. Quid enim *læva*, aut *dextra*? quid *latus*? quid *media linea*? Omnes taciti tranſmittunt. Et quid explicaſſent in corruptiſſimis verbis, e quibus nihil ſani elici poteſt? Trajectio omnino eſt, & vel

meo

meo periculo legas. τὴν ταυτοῦ, κατὰ διάμετρον ἐπ' ἀριστερᾷ περιήγαγε. τὴν δὲ θατέρου, κατὰ πλευρὰν ἐπὶ δεξιᾷ. *Eam* (lationem) *quæ erat ejuſdem per dimetientem circumegit ad lævam:hanc autem Alterius per latus ad dextram*. Concipe a centro Mundi lineas duci,alteram ad Ortum Solſtitialem, ad Brumalem alteram. Hæc erunt latera trianguli, cui abſciſſa a Coluro Tropicorum portio, baſis eſt. Tum per medium interceptum ſpatiū ad Ortum Æquinoctialem tertiam lineam extendi, quæ Platoni *dimetiens* eſt,ut infrà de triangulo Scolio. ξύνδυο ἢ τούτων κατὰ διάμετρον ξυντιθεμένων, & cetera. Jam omnia ita perſpicua ſunt, ut vix interpretem deſiderent. Orbem enim naturæ ejuſdem, Exterioremve ideo ad lævā circumactum dicit, quòd Æquinoctialis ab Ortu volvatur in Occaſum,ut læva ſit Occaſus ipſe. Quod eſt ex Pythagoreorum ſenſu,qui dextras Mundi partes faciunt, quę ad Ortum ſunt:ſiniſtras,quæ ad Occaſum. Quare & Orbem naturæ alterius, Interioremve verti ad dextram, eſt Planetas, quæ intra Signiferum diſcurrunt, cieri ad Ortum. Porrò hic motus fit *per latus* trianguli jam deſignati:

ti: ille *per dimetientem*, quem *mediam lineam* Cicero vocat.

ABCDE eſt Colurus Tropicorum. F centrum Mundi. FB latus a centro ad Ortum Solſtitialem. FD latus ad Ortum Brumalem. FC dimetiens ad Ortum Æquinoctialem. BCD dextra Mundi. EA læva. AC circulus Exterior Æquinoctialem complexus, qui a dextra Mundi volvitur ad lævam per dimetientem FC. EB circulus Interior Signifero ſubtenſus, qui agitur a læva Mundi ad dextram, per latus FB.

Præivit Platoni viam Timæus, de more: qui

qui & ipſe errãtes Stellas ab Harmonia verſari in Ortũ, fixas verò in Occasũ docet: nec alia ſane de cauſa δύο δυνάμεις ἀρχὰς κινασίων, *vim geminam, quæ motus efficiat*, Harmoniæ Mũdi tribuit. Ex quo liquet, Timæum non per eadem iſſe veſtigia, ac reliquos Pythagoreos, qui Terram ad motum ſollicitarunt, ut ſua maxime circum axem volutatione diei, noctiſque viciſſitudines efficeret; nam a Timæo ipſe Sol unà cum Stellarum fixarum regione circa Terram in ſingulos dies citatur, Exteriore Orbe rotante. Nec abit Plato, qui hæc ipſa recitat: utut ſi veterum, Ariſtotelis pręcipue, traditionem ſequamur, ſibi ipſe adverſetur, & contradicat, cùm Terram ait εἱλλομένην περὶ τὸν διὰ παντὸς πόλον τεταμένον; quaſi dixerit, eam torqueri circa extenſum Univerſo axem. Nam axem πόλον vocat. Atqui εἱλλομένην, vel, ut alia lectio habet, ἰλλομένην, etiam *illigatam* denotat. Quod hìc velle potius eſt, ut ſibi Plato, in eodem maxime libro, cohæreat, & conſtet. Nempe quotquot cum Ecphanto Terram in medio Mundo volvi ab Occaſu in Ortum cenſent, Stellas a curſu in Occaſum abſolvunt. Recte itaque Cicero

N ro

ro vertit: *Quæ* (Terra) *trajecto axe ſubſtinetur.*

Pronum erat quærere, quì ex circulis inæqualis orbitæ, minor eſſe poſſet Exterior, major Interior? quì hic intra illum moveri? Eam omnem hæſitationem tollit Plato, dum Interiorem Circulum ſexies diviſum, & ex ſegminibus ſeptem minores, ac minores Orbes confectos ait, qui Signifero ſubterlabantur ita, ut unus per Eclipticæ ductum devehat Solem, ceteri ſuis orbitis Eclipticam interſecent, hinc & illinc a medio deflectentes ad octonas partes, vel, ut antiqui putabant, ad ſenas.

Hæc enim Platonis verba: *Sed principatum dedit ſuperiori, quam ſolam individuam reliquit. Interiorem autem, cùm in ſex partibus diviſiſſet, ſeptem Orbes diſpares Duplo, & Triplo Intervallo moveri juſſit, contrariis inter ſe curſibus. Eorum autem trium fecit pares celeritates: ſed quatuor inter ſe diſpares, & diſſimiles trium reliquorum.* Hìc ab Harmonia Mundi tranſit Plato ad Harmoniam Siderum, & ab ea, quæ tãtopere doctorũ hominũ mẽtes torquet, mira

bre-

brevitate se expedit, & tribus pœne verbis Duplo, & Triplo Intervallo fieri docet. Quę tamen verba, omnia, quæcumque de Pythagoræ mente hactenus ab aliis prodita sunt, aut tradita mala fide, aut investigata malo successu ostendunt. Cave enim credas, Harmoniam, quam errantium Stellarum orbitis Pythagoras inclusit, a Terra initium capere, & ad Stellas usque fixas porrigi.

Non sum nescius ita, tanquam ex Pythagora, Plinium referre Historia secunda cap. 22: sed scio quoque ibi talia legi, quæ nunquam Pythagoræ exciderint. Ecce, hanc Plinius harmoniam ex tonis, & hemitoniis componit. Isthæc ex Pythagora esse possunt? qui non hemitoniis, sed limmatis usus est. Tum ex istis tonis, & hemitoniis Diapason effici, septem omnino tonis contextum, ait. Quo quid absurdius? nam Diapason non ultra quinque tonos, & duo limmata excurrit.

Nec meliora his alii reponunt, non veteres modò, sed nec ipse Keplerus, qui hoc argumentum omni ex parte versavit, nec tamen ulla ex parte Pythagorę mentem, quod

dolenter dictum velim, est assequutus.

Pythagoras ergo, etsi intervalla omnium Planetarum Musicam rationem habere sit opinatus; tamen quæ ea esset, non de omnibus ausus est diffinire, sed de tribus tantùm: Luna citima terris, Sole in mediis spatiis vagante, & Saturno, qui summam tenet plagam. Hos voluit Duplo, & Triplo Intervallo moveri, ut a Luna ad Solem sit Duplum: a Sole ad Saturnum, Triplum. Accipe primum numerum Orbis Interioris 1728, terminum decimumsextum, quem Lunæ affigas: tum quære istius Duplum, & incides in terminum secundum, & vigesimum, qui est 3456. Hunc si tribuas Soli, habebis a Luna ad Solem quinque tonos, & duo limmata, præter apotomen unam. Hæc Diapason conficiunt, cujus ratio se habet, ut duo ad unum, & dividi potest in Diatessaron, & Diapente, ex quibus conflatur.

Deinde numeri 3456 quære Triplum, & occurret ultimus Lineæ terminus 10368, qui Saturno donetur opus est, ut inter eum, & Solem resonet Diapasonkędiapente, quod est, ut tria ad unum, & octo tonos cum tribus limma-

matis complectitur, ultra apotomen alteram? Quæ si in tria dispertiri placeat, unum Diatessaron, & duo Diapente dabunt.

Ex his capimus, cur superiori Lationi principatum tributum a Platone sit, nempe non solùm, quia illa fixas Stellas cum errantibus rapit in Occasum; sed præcipue, quòd omnia Intervalla Musica suo ordine complectitur. At Inferior Latio continet duo tantùm, Duplum, & Triplum, scilicet si ea sumamus, quæ hìc attenduntur.

Quibus verò Intervallis errantes reliquæ Stellæ collocari debeant, incompertum sibi esse Pythagoras, & Plato silentio professi sunt; quamquam & ipsas Musica ratione disponi argumento esse possunt hæc Timæi verba: ἁδὲ τῶ ἑτέρω φορὰ μεμερισμένα καθ' ἁρμονικὼς λόγως, ἐς ἑπτὰ κύκλως συντέτακται. *Latio autem natura Alterius, divisa juxta harmonicas rationes, in septem circulos disposita est.*

Et hęc est Mũdi Harmonia, quã ut rem sacrã, ne cui violaretur, lõge ab hominum oculis abduxerant Timæus, & Plato. Nec tamen, quòd eruimus primi, & evulgavimus, propterea nos quisquam sacrilegii reos arguet. Quæ

enim

enim hæc invidia eſt, ita quæ ſcribas involvere, ut neminem doceas? quod perverſum judicium, iſtud ipſum neminem docere in auctoritatem ſcientiæ ponere?

DE

DE NUMERIS MEDICIS

DISSERTATIO PYTHAGORICA.

Taliam per ſe ipſam nobiliſſimam fecit nobiliorem Pythagoræ Schola, qui diu multumque terrarum orbem pervagatus, tandem ad Oenotriam appulſus, Crotone conquievit, ubi Gymnaſio explicato, ſcientias, in quibus ab Ægyptiis, Phœnicibus, & Indis eruditus, magna hominum celebritate profeſſus eſt: inter cetera Medicinam edocuit, a Chaldæis, quos convenerat, acceptam, ut Apulejus in Floridis auctor eſt. At de tanti viri Medicina alio Opere a nobis dicetur fuſius. Viros, qui ex eo Gymnaſio prodierunt, cùm plurimi fuerint, & doctiſſimi, commemorare longum eſſet: unum, aut alterum ex Medicis proferre non

pi-

pigebit, quamquam Pythagoreos omnes plurimùm Medicinę incubuiſſe, ſcimus ex Æliano lib.IX. variæ hiſtoriæ: λέγουσι τοὺς πυθαγορείους πάνυ σφόδρα περὶ τὴν ἰατρικὴν σπουδάσαι τέχνην. Ipſo ſtatim initio prodiit Alcmæo, Pythagoræ auditor, qui Medicam artem promoturus, ἀνατομὴν apud Italos invenit primus, quod Chalcidius in Timæum Platonis memoriæ mandavit. Magnus ſane vir, Ori, qui in Ægypto eandem inſtituerat, ſi non par, ſaltem æmulus. Prodiit etiam Democides Calliphontis; nam, ſive Pythagoras Italiam attigit Olympiade LXII, ſive ante hæc tempora Scholã inſtituit Olympiade LX, certe eum audire Democides potuit, & ab eo Medicinam edoceri, ut qui Crotone digreſſus, Polycratis Samii primùm Medicus fuit, tum Darii Hyſtaſpis, qui regnum iniit Olympiade LXIV, anno quarto. Nec ſi Pythagorã demas, alius per ea tempora idoneus in Italia Medicinæ auctor erat, a quo quidquam boni Democides haurire potuerit.

Nec in Italia modò Pythagoræ Schola floruit, ſed & plurimùm in Sicilia, quò eam ſubvexere Empedocles, & Epicharmus, ille Agrigentinus, hic Syracuſius, ambo Medicinæ

ſcien-

ſcientia præſtantes, Pythagoræ auditores ambo: quos deinde plurimi e tota Sicilia ſequuti ſunt. Certe de Medicis Siculis Pythagoræ ſectatoribus meminit Silimachus, qui de acuto tormento, quod vulgò a volvendo εἰλεὸς nuncupatur, ait, *quoſdam Pythagoricos apud Siciliam medicantes, Græco nomine Phragmon* (φραγμὸς eſt ſepimentum) *vocare*, uti apud Cœlium Aurelianum extat. *Apud Siciliam* eo modo dictum eſt, quo *Circa Lesbum* a Vellejo lib. I. *Sedem cepere circa Lesbum inſulam*. Is idem Cœlius aliubi *Pythagoricum trochiſcum* commendat.

At Pythagoræ doctrina, re & gloria felix, ubi diu regiones haſce noſtras illuſtraſſet, communi rerum omnium fato, tandem abolevit. Mirùm eſt, eam deſertam ob violata amicitiæ jura. Auſonius Idyllio xv.

Vive, & amicitias ſemper cole: crimen ob iſtud
Pythagoreorum periit Schola docta Sophorum.

Tempus, quo factum iſtuc ſit, cognoſcimus ex Laërtio, qui Pythagoræ Scholam ad no-

nam, & decimā γενεὰν duraſſe ait: ideſt ad annos tercentum. Itaque ſi ponas inſtitutam Olympiade LX, id incurret in Olympiadem CXXXV. Anno Urbis DXIII.

Hæc ſubvertere videtur Plutarchus, dum de Animi procreatione differens, Pythagoreorum Scholas ſua etiamtum tempeſtate floruiſſe teſtatur. At nihil turbat. Scilicet eas, longo poſt caſum intervallo, C.Cæſaris ætate, iterum excitavit P. Nigidius, de quo Cicero, ubi de Univerſitate, initio: *Denique ſic judico, poſt nobiles illos Pythagoreos, quorum diſciplina extincta eſt quodammodo, cùm aliquot ſecula* (tria ſcilicet) *in Italia, Siciliaque viguiſſet, hunc extitiſſe, qui illam renovaret.* Si calculum ponas, comperies renovatam anno poſt obitum CLXX, circiter. Hic eſt P. Nigidius Figulus, quem ob ingenium, & doctrinā ſummé cultum a Cicerone, & cujus commentationes præ obſcuritate, ſubtilitateque parum a vulgo tritas Gellius memorat.

Ceterū Pythagorei inter Medicos primas tenuerūt: maxime poſt illuſtria Democidis geſta, quorum gloria in re medica Crotoniatæ primi ſūt numerati, poſt hos Cyrenæi, quos Ariſtæus Cyrni F. condidit. Ita Herodotus. Hæc

Hæc certiſſima cùm ſint, videat Galenus quid egerit, cùm Cyrenenſibus inſuper habitis, ut de quibus nihil meminit, Italos Medicos poſt Coos, & Cnidios in tertium rejecit locum. Itali Medici non ſunt, niſi Pythagorei, ut ſecta Philoſophiæ Italica, alia a Pythagorea non eſt. Ipſe itaque in primo Methodi ait, Medicos Coos, Cnidioſque certaſſe inter ſe *inventorum numero*, τῷ πλήθει τῶν εὑρημάτων, & cum his tertios honeſtum certamen Italos Medicos iniſſe. Hos fuiſſe Phliſtionem, Empedoclem, Pauſaniam, horumque ſocios. Et χόρους tres has Scholas vocat. Tum addit. πλείστους μὲν οὖν καὶ ἀρίστους χορευτὰς ὁ κῷος εὐτυχήσας εἶχεν. ἐγγὺς δ' ἔτι τούτῳ καὶ ὁ ἀπὸ τῆς κνίδου. λόγου δ' ἦν ἄξιος οὐ σμικροῦ καὶ ὁ ἀπὸ τῆς ἰταλίας. *Plurimos quidem, optimoſque ludiones Coo ſors obtulit, ab hoc Cnido: nec tamen in parvo habendi pretio erant Itali.* In hanc tamen ſententiam prolapſus videtur Galenus, quia & ipſe Cois ludionibus voluit accenſeri: quare quæſita ea propriæ Sectæ laus leviorem ipſum auctorem facit.

Sane Hippocrates ipſe, qui tantam laudem Cois conciliavit, quique Olympiade LXXXVI floruit, vigēte Pythagoreorum Secta, non mo-

dò eam optimè tenuit, ſed etiam complura ab Italicis Medicis accepta , ad gratiam , & gloriam colligendam , ſuis libris inſeruit . Nec mirum; nam ea Schola cùm vigeret , tanto in honore fuit,ut,quod Cicero ait,nemo demum ſapiens cenſeretur , niſi qui ea eſſet imbutus . Illud dolet , quod Hippocrates in delectu minus , quàm oportebat, diligens fuit ; nam præclaris multis, quæ Italica Secta habebat,neglectis , leviora quædam arripuit , ut ea ſunt, quæ de Numeris traduntur,quos & in rebus humanis , & in medicina plurimùm valere cenſebāt.

Qui infans ſeptimo , vel nono menſe naſcitur, is vitalis eſt Hippocrati : contrà, qui octavo . Hæc ante ipſum prodidit Pythagoras, qui duos tantummodò partus maturos agnovit: alterum Minorem , qui x , & cc die poſt conceptionem ederetur : alterum Majorem , cui die ſaltem CCLXX oriri contingat. Numerus dierum CCLXXIV pro partu Majore non eſt a Pythagora,ut perperam Cenſorinus tradit,ſed a Varrone , qui Hebdomadas computabat . Vide Gellium . Pythagoras enim ut decimum menſem admiſit , ita nonum ſolidum non excluſit , quod ex Laërtio conſtat.

Nul-

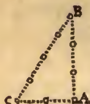
Nullas nugas viri docti omisere, ut harum rerum causas aperirent. Qui tanti putat, apud eos quærat. Nobis rationem Pythagoræ explicuisse satis erit. Ea tota ex numeris pendet, ut rectè Paulus IV Sentent. tit. IX monet. *Septimo mense natū matri prodesse; rationem enim Pythagorei numeri hoc admittere, &c.* At qui tandem hi numeri? Nullusdum eos indicare potuit: extant tamen apud Homeri Interpretem Rhapsodia XIX, illis verbis: οἱ δὲ πυθαγόρειοι καὶ μαθηματικῶς ἤτοι ἀριθμητικῶς τὴν αἰτίαν ἀποδιδόασιν. Et quæ sequuntur. Quæ verba Annibal Fabrotus in eleganti Exercitatione de Tempore partus humani, ut morosiora attingere ausus non est. At verò Pythagoræ ratione ignorata, frustra in harum rerum investigatione laboratur. Dabimus propterea operam, ut tenebras, quæ inesse videntur, discutiamus.

Esto triangulum Scalenum ABC, cujus latus AB habeat quatuor unitates: BC quinque. De tertio latere AC Homeri Interpres nihil meminit: at dubitandum non est, quin ex unitatibus tribus constitui debeat. Ita fiet, ut omnia trianguli latera novem non amplius unitatibus

tibus constent, quot scilicet solidos plerumque menses foetæ uterum gestant. Palàm verò est ex Pythagoræ scitis, ternarium, & quinarium mares esse numeros, ut qui impares: quaternarium verò, qui par est, feminis accenseri. Perspicis jam animo quas vires habitura sit ratiocinatio, quæ his fundamentis nitatur, quæve proles ex horum numerorum complexu possit oriri. Ea ejusmodi est.

Multiplicentur IV per V, quorum ille femina, hic mas, & numerus inde productus in unam colligatur summam cum quadrato ex V. Et erunt XLV. Hi rursus ducantur in semissem ἐμβαδῶ trianguli, hoc est VI, & fient CCLXX, quot dies novem computant menses, si quis Ægyptiorum more, quos tum fere sequebantur, tricenos dies singulis mensibus tribuat, ut & Hippocrates computat libro περὶ τροφῆς. Inde est, qui nono mense nascitur, eum vitalem fore, tamquam maris numeri satu, femineique conceptu generatus, & editus. τὸ ἐμβαδὸν trianguli nō est area, ut putant, quia hìc areæ semis non est VI; nam triangulum ABC rectangulum est, cùm hypothenusæ quadratum exæquet quadrata laterum.

Est

Eſt ergo ἐμβαδὸν rectangulum factum ex lateribus, quæ rectum angulum comprehendunt. Hujus ſemis eſt VI.

Eadem via partum, qui ſeptimo menſe editur, vitalem eſſe Pythagoras oſtendebat; nam & numerus, qui horum mēſium dies complectitur, ex mare, & femina gignitur. V enim ducantur in IV, & qui oritur numerus in unum computetur cum altero numero facto ex III in V. Ita provenient XXXV. Quæ rurſus multiplicent dimidium τοῦ ἐμβαδοῦ, & habebimus CCX, quot dies imputantur menſibus ſeptem.

Non temere Italicæ Medicinæ, quæ numeris conſociatur, ut ſibi mutuam opem ferant, tam luculentum ſpecimen alibi occurret. Et hi ipſi numeri ſunt, qui in ſententiam de partu octimeſtri non vitali tot gentes per tanta

tem-

temporum intervalla pertraxerunt. Nam v mas numerus, multiplicet marem alium numerum III. Et quod inde provenit, uniatur cum quadrato ex v, & fient XL. Hæc si multiplicent semissem ιϛ´ ἐμβαδὸν, colligentur CCXL, quot dies octo mensibus insunt. Sic nullus est maris, & feminæ initus, & partus octimestris vitæ spem nullam habet.

Neque his solùm Pythagoreorum numeris delectatus Hippocrates est: arrisere ei & alii, ut qui dies κρισίμους decretoriosve demonstrant. Hos attendit in ferendo de febrientibus, & de sudoribus judicio, & in cibo opportune exhibendo. Aut valde fallor, aut & hoc in ipsum a Pythagora fluxit. Testem habeo Celsum, qui ubi hos ipsos tanquam vanos cum Asclepiade respuisset, inquit: *Verùm in his quidem antiquos tunc celebres admodum Pythagorici numeri fefellerunt*. Ecce, ut antiqui, ipseque adeo Hippocrates, hac in re Pythagoræ ductum sequuti sunt. Hi dies esse perhibentur, tertius, quintus, septimus, nonus, undecimus, impares omnes, quibus quantum a Pythagora tributum sit, neminem latet. Ex his ipsis septimo, qui medius est, arrepto, pro die-

	diebus etiam decretoriis ſta-
III. XI.	tuere duplum ejus, triplum-
V. IX.	que, ideſt diem quartumdeci-
VII.	mum, unum & vigeſimum,
XIV.	uti adjunctum Diagramma
XXI.	oſtendit.

Et hæc eſt Litera Pythagorica, quam humanæ vitæ ſpeciem præ ſe ferre dictitabant, quòd ex numeris, quibus ea conformatur, certum, ut ipſis viſum, in febre inſtantis ſalutis, aut mortis argumentum deſumeretur: quippe tunc febris vel remittitur, ſpem ſalutis faciens: vel intenditur, perniciem allatura.

Litera Pythagoræ diſcrimine ſecta bicorni
Humanæ vitæ ſpeciem præferre videtur.

Cauſam Poëta horum verſiculorum auctor minime eſt aſſequutus, cũ ad virtutis, vitiique diſcrimen ſpectare id ſibi perſuaſit. Nec ſane ratio quadrat; non enim dextrum modò cornu ejus in ſummo pateſcit, ſed & ſiniſtrum. Germanus intellectus eſt, quem tradidimus. Ex quo & illud intelligi poteſt, cur impares numeros, qui inter XI, & XXI ſe inculcant, Pythagoras dimiſerit, pari illo, qui eſt XIV, in

ordinem recepto: qui tamen, utut natura par, hìc tamen vi & poteſtate impar cenſendus eſt; nam in eo Hebdomas finit Quod Celſus minime cepiſſe videtur, cùm objicit: *Ab impari ad paris rationem tranſit*.

Sed Hippocrates in his mirum in modum fluctuat, nec ſibi conſtat, ut conferenti Aphoriſmos inter ſe, & eos cum libro περὶ κρισίμων, perſpicue patebit. Suſpectã veritatẽ ipſa inconſtãtia facit. Placet tamen ob ante oculos ponere, quæ habet lib. I I. aphor. XX I V. Retinet tres Pythagoræ Hebdomadas, ſed die XV I I concludit: præterea quamque ipſarum, aſcendendo per tria, dividit in ἀρχὴν, ἐπίδηλον, κριτὴν, ideſt, *initium*, *indicem*, *judicem*, in hunc modum.

Primæ Hebdomadis

Initium	I.
Index	IV.
Judex	VII.

Heb-

Hebdomadis ſecundæ		
Initium	VIII.	
Index	XI.	Hebdomadis tertiæ Initium.
Judex	XIV.	Index.
	XVII.	Judex.

Neſcio, an ſatis recte magnus Interpres, quo die XIV ſecunda Hebdomas finitur, eodem incipere tertiam Hebdomadam putet, ut tres Hebdomades terminentur vigeſimo die. Reclamat, ni fallor, Hippocrates, cujus hæc verba ſunt: θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἑπτακαιδεκάτη. αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης. ἑβδόμη δὲ ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης. *Rurſus verò dies decimus ſeptimus eſt attendendus; is enim a quartodecimo quartus eſt: at ab undecimo ſeptimus.* Nec ullam toto eo Aphoriſmo Cous Senex vigeſimi diei mentionem injicit: quem non ita neglexiſſet, utique ſi ad eum uſque tertia Hebdomas excurreret.

Nec ex alio fonte, quàm Pythagoreo, ma-

navit libri IV. aphorismus LXI, qui, nisi febrientem diebus imparibus febris dimiserit, eam ferme reversuram adstruit. Quod Galenus concoquere non potuit, cùm & in paribus idipsum accidat. Hæc enim vereor ut ab ulla rerum experientia profecta sint, & ne potius a semel concepta illa opinione de imparis numerì potestate & vi.

Demum Pythagoram tanti fecit Hippocrates, ut non ejus modò sententias & scita sectatus sit, sed etiam sermonis, & verborum æmulus videri voluerit. Sane Hippocratis dictio tota Pythagoram olet, concisa, succosa, legibus similis. Maximus Tyrius Orat. xv. ἦσαν δέ πυ καὶ οἱ πυθαγόρυ λόγοι, ἐοικότες τοῖς νόμοις, βραχεῖς καὶ ἐπίτομοι, τὰ δὲ ἔργα μακρὰ καὶ διηνεκῆ. Usus maxime Pythagoras hac dictione est ἐν ὑποθήκαις, eamque imitatum esse etiam Epictetum Simplicius in Commentariis monet.

DE

DE COLO
MAYERANO
EPISTOLA.

Ad Illustriss. & Præstantiss. Virum

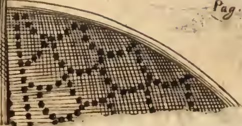
D. D. DIDACUM
VINCENTIUM
A VIDANIA,

Regii Sacelli Præsulem, & Gymnasii Neapolitani Præfectum.

Theophilus Instit. de Testam.

Κἂν ἡ τούτων ἄγνοια οὐδένα φέρει κίνδυνον, ἀλλ' οὖν πρὸς ἱστορίαν, καὶ τὸ μαθεῖν πῶς κατὰ μικρὸν προϊόντος ἠμείφθη τοῦ χρόνου, εἰπεῖν οὐκ ἄτοπον.

Pag. 119

Uper cùm apud te essem, ut sæpe soleo, V.Cl., visendum antiquitatis monumentum ostendisti, non multis abhinc annis proxime Romam repertum. Ejus, inquam, ectypon: quod Marcus Mayer, vir in primis diligens, & bonarum artium studiosus, formis non ita pridem excudit, evulgavitque, & eruditis viris explicandum proposuit. Id verò est instrumentum ex ære, rotundum, quod ita cortinæ ritu cavum est, ut simul mamillę speciem ęmuletur: multiplicibus foraminulis certo, & eleganti discursu totum pertusum, ut si liquorem infundas, nequeat continere, sed ad guttam transmittat. Quocirca statim oculis, & menti Coli cujusdam imaginem objicit. Est manubrio instructum, lato, planoque, quatuor omnino spatiis distincto, in quibus singulis variæ cernuntur figuræ arte toreutica extantes, argento exornatæ. Hortatus es, ut si quid ad egregium istuc monumentum illustrandum ha-

haberem, literis consignarem. Quamvis satis intelligam, hæc a nullo aut melius, aut promptius, quàm a te, posse explicari, qui omnem antiquitatem tenes; tamen, ne tibi minus audiens videar, cui, ob eum, quo me prosequeris, affectum, plurimùm debeo, non defugiam laborem, & pro viribus desiderio tuo satisfacere conabor non invitus; eò præsertim, quod iis, quæ dicturus sum, ipse viam consiliis tuis struxisti. Visum tibi est, quatuor spatiorum figuras non ad diversa tendere, sed simul omnes inter se esse connexas, simulque ad Medicinam referri, quando Cola inter Medicorum maxime, & Seplasiorum instrumenta computabantur. Quod tuum judicium & acutum est, &, nisi fallor, verum. Ejus ductum sequutus, sine metu erroris, viam ingrediar.

In summo manubrii spatio, cùm variæ extent variarum rerum figuræ, arboris loti, studiosorum sellæ, aræ cum primitiis ficuum, & baculo: ea tamen, quæ omnium princeps est, & ad quam ceteræ referuntur, Herma est. Quid ni? Stat pube tenus ducta, vultu juvenili, sine brachiis. Hermæ ita ἄκωλοι, & trunci conspiciebantur plurimi Athenis, ut ex Thucydi-

de

de lib. VI, Plutarcho in Alcibiade, & Cimone, aliisque notum est. Erant etiam Romæ in Circo: quod, si recte memini, unus monet vetus Juvenalis Interpres Satyra VIII. *Hermæ*, inquit, *effigies æneæ, aut marmoreæ, sine manibus, quales videmus in Circo*. Tales pariter statuebantur ubique in Gymnasiis. Xenocrates.

ἑρμῆς ὠκὺς ἐγὼ κικλήσκημαι. ἀλλὰ παλαίστρῃ
μὴ κολοβὸν χειρῶν ἵστατε, μήδ᾽ ἄποδα.

Hermes ipse feror pernix. Cur ergo palæstræ
Et manibus truncum ponitis, & pedibus?

Effingebantur Hermæ pectore ferme quadrato, & tandem in pyramidem inversam desinebant: imò quandoque in cippum ad speciem cubi. Nimirum Aristophanis Interpreti Herma est λίθος τετράγωνος, ἢ κυβοειδής.. *Lapis quadratus, & cubiformis.* Ubi *Lapis quadratus* est quadrata pyramis, πυραμὶς τετράγωνος, ut loquitur Strabo lib. XVI. Lapis verò *cubiformis* est prisma oblongum, planis æqualiter distantibus. At non semper ita factum esse testes sunt veteres Nummi,

Q

mi, in quibus ſæpe Herma thoracem rotundo proximum habet: &, ut partes apte inter ſe conſenſiant, ſuper cono inverſo quieſcit. Hunc reſponſnm ſymmetria exigit: & Hero male apud Architectos audit, dum in Automatis ſemel iterumque πλινακι κιονίσκον, ideſt rotunda quadratis ſubjicit. Noſter Herma, cùm teres & ipſe ſit, inſidet tamen non cono, ſed cylindro, aut columellæ. Quod notabunt ſtudioſi; non enim alibi obvium.

Hæc ita efformata eſt, ut vetuſtiſſimam columnarum ſpeciem ante oculos ponat; eſt enim ſine capitulo, & ſine toro: quanquam ei baſim inæquales plinthides duæ faciant, minor majori ſuperimpoſita. Rudi enim, & adhuc, ut ita dicam, vagiente Architectura, nullum majus ſtudium columnis impendebatur, quàm ut in puros cylindros evaderent. Et primùm in Epheſiæ Dianæ æde columnis capitella addita, ſubditaſque ſpiras Plinius auctor eſt.

Poſſet hanc de Herma interpretationem labefactare lorica ſquamis conſerta, qua noſtra hæc effigies induta eſt: poſſet haſta, quam ad dexteram partem habet, oblique poſitam, tanquam ſi manu teneretur. Quid hæc cum Herma?

ma?

ma? Non eſt ignotum tibi, Vir doctiſſime, veteres ſæpe ex pluribus Diis, varias ob cauſas, unum ſignum confeciſſe. De omnibus non eſt hìc dicendi locus: quædam de Herma produxiſſe ſit ſatis. Jungebant ei aliquando, & veluti inſerebant Venerem ita, ut duo in unum abirent: & hanc *Hermaphroditen* nuncupare poſſumus. Interdum Herculem: quod ſignum *Hermeraclam* Tullius vocat. Nonnunquam immiſcebant Minervam, & dicta fuit *Hermathena*, ut hæc noſtra eſt; nam corporis truncus dimidiatus, ſine lacertis, Hermam effingit: lorica, & haſta, Minervam: vultus juventa decorus, ſatis utrique aptus.

Viſum veteribus eſt, hæc duo numina miſtis corporibus jungere, non ſine gravi de cauſa. Nempe, ut monitos nos facerent, ſapientiam, cui Minerva præſidet, & eloquentiã, cujus auctor Mercurius habetur, alterã ab altera vim & ornamentum capere, nec niſi invitas ſegregari. Eloquentiſſimum fuiſſe Democritum conſtat. Platonis in dicendo elegantia, cui non nota? Ariſtoteles aureum orationis flumen fundere dictus eſt. Et nominatim de Academicorum philoſophia teſtatur Cicero, cujus hæc

verba. *Nam cum hoc genere philosophiæ, quod nos sequimur, magnam habet Orator societatem: subtilitatem enim ab Academia mutuatur, & ei vicissim reddit ubertatem orationis, & ornamenta dicendi*. Locus est in libro de Fato, statim initio. Quocirca ipse Cicero inter cetera Academiæ suæ ornamenta, quam non ita procul a Bajis erexit, Hermathenam dedicavit. Nam ita ad Atticum. *Quod ad me de Hermathena scribis, per mihi gratum est, ornamentum Academiæ proprium meæ; quòd & Hermes commune omnibus, & Minerva singulare insigne ejus Gymnasii*. Et ut Cicero in Gymnasio, ita alii in Bibliothecis Hermathenam dicabant; nam ea est *Media Minerva*, cujus meminit Juvenalis Satyra III.

Hic libros dabit, & forulos, mediamque Minervam.

Nec tamen inficias eo, non Hermathenam semper, sed interdum Athenam in Bibliothecis, & Gymnasiis positam. Plinius lib. VII. cap. LIIX. *Indicio erit Delphica tabula antiqui æris, quæ est hodie in Palatio, dono Principum*

Mi-

Minerva dicata in Bibliotheca. Salvianus lib. VIII. *Colitur & honoratur Minerva in Gymnasiis.*

Similem huic noſtræ imaginem exhibet ex veteri Nummo Jacobus Spondius in Miſcellaneis eruditæ antiquitatis. Ea eſt περίδρομή adoleſcentis, brachiis trunca, turbini inverſo innixa, cum haſta ad dextram. Hanc ipſe Hermam eſſe docet. Minus recte; nam cum ea nihil commune haſta poteſt habere, niſi Hermathena ſit. Duobus diſcernuntur: quòd noſtra loricam habet: hæc cùm ea careat, caput floribus coronatum gerit. Sed diſcrimina hæc alicujus momenti non ſunt; nam haſta ipſa per ſe ad Minervam indicandam ſatis eſt: & corona pro colentium arbitrio ſigna aut ornat, aut ab iiſdem abeſt.

Quædam de Hermis omnifariam ex Nummis, Gemmiſque diſcimus, quæ in libris fruſtra quæras: ut illud eſt, non ſemper hæc ſigna brachiis defeciſſe; nam Hermathena interdum ea habet, ut in Nummo Hadriani, quem Ful. Urſinus produxit. Viſitur in eo Virgo mammis ſororiantibus, deſinens in metam inverſam: galeam capite geſtat, brachio ſiniſtro clypeum

ſubſti-

ſubſtinet, dextra manu haſtam. Ita Hermeraclas ſine brachiis eſt in Gemma Leonardi Auguſtini: apud Spondium iiſdem non deſtituitur. Herma ipſe, qui paſſim ab auctoribus brachiis abſciſſis deſcribitur: quare Strabo lib. xv. inter Indorum dona ad Cæſarem, hominem lacertis a natura truncum, *Hermam* appellat: ἑρμᾶν ἀπὸ τῶν ὤμων ἀφῃρημένον ἐκ νηπίου τοὺς βραχίονας. Quæ ita explicat Dio Caſſius lib. LIV. μειράκιον ἄνευ ὤμων, οἵους τοὺς ἑρμᾶς ὁρῶμεν. Ipſe, inquam, apud eundem Auguſtinum Tom.II. Gemma XIII. ſiniſtra caduceum geſtat: dextram ſub pallio latentem pectori applicat.

Sed de his plus ſatis: jam ceteras, quæ circa Hermathenam, figuras perſequemur. Ante eam ſtat Ara. Earum aliæ ex cylindro conſtant, quæ frequenter in Nummis occurrunt. Quædam ex priſmate quadrangulo, quaque ex tribus dimenſionibus inęquali, ut erant aræ vetuſtiores, & maxime Jonicæ, de quibus Nicomachus lib. II. ἀριθμητικῆς. Nonnullæ cubicæ ſunt, ceu hæc noſtra: habetque ſuam βάσιν, & κορυφήν. Hæc dicta volui, ne quin ara ſit, dubitemus. Omitto aras ruſticas, ideſt lapidem quemcunque ex deſtinatione ſacrificantis electum. Super

per ea ſunt tres, ut videntur, ficus: juxtà jacet baculus. Hæc quid ſibi velint, anxie quærendum ne ſit, facit Suidas, qui maxima ex parte interpretatur in voce ἑρμαῖον. Docet, fructuum primitias Hermis offerri ſolitas, quæ prędę viatoribus cedebant. ἑρμαῖον. τὸ ἀπροσδόκητον κέρδος, ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς τιθεμένων ἀπαρχῶν, ἃς οἱ ὁδοιπόροι κατεσθίουσιν. *Hermæum eſt inſperatum lucrum, ab illis primitiis, quæ Hermis apponuntur in viis, quas viatores edunt.* Et viatores indicat poſitus juxta aram baculus, quem longam viam ingreſſuri, ut procedendi laborem minuant, ſecum habere ſolent.

Nec eſt, cur miretur quis, Hermathenam in viis collocatam, eique primitias oblatas; nam quæ ſimplici Hermæ, eadem & Hermæ cum altero Deo confuſo tributa fuere: quippe Hermeraclam quoque in viis poſitum, primitiiſque cultum ex veteri Epigrammate diſcimus. Carmina, quæ huc faciunt, ita habent.

ἄμμες ὅρων φύλακες δισσοὶ θεοί, ὧν ὁ μὲν ἑρμᾶς,
  οἷον ὁρῆς μ', ὃ δ' ἅτερος ἡρακλέης.
ἄμφω μὲν θνατοῖς εὐάκοοι, ἀλλὰ ποθ' αὐτὺς
  αἴτ' ὠμὰς παραθῇς ἀχράδας, ἐξέκαφεν.

Ideſt: *Duo nos Dii finium cuſtodes ſumus,*

quo-

quorum alter Hermes, qualem me vides, alter Hercules: ambo mortalibus faciles præbemus aures. Sed ſi acerba nobis appoſueris ſylveſtria pyra, devoravit. Ita emendat Salmaſius ad Inſcriptionem Herodis Attici: at de Hermeracla nihil cogitans, de Diis συμβώμοις accepit, quales in viis, & finibus ſtatutos non legimus. Illa certe admonitio, ſe duos eſſe Deos, ſatis unum ſignum extitiſſe demonſtrat.

At cur primitiæ ex ficubus? Ex his, quæ in manubrio ſculpta ſunt, quædam ad ambos hos Deos pertinent, ut arbor loti, ſella: alia privatim ad Minervam, ut cerva, ſues, de quibus deinceps dicemus: nonnulla ſolum Mercuriũ reſpiciunt, ut primitiæ. Hæ non ſine cauſa ex ficubus; nam Mercurius palæſtræ auctor fuit, qua feros hominum cultus formavit, ut apud omnes conteſtatum eſt. Palæſtritæ verò olim ficubus veſcebantur, ſed ſiccis, quæ paniſque ſimul & obſonii vices implerent; carices enim, ut concoctu difficiles, ita corpus vireſque adjuvant: diuque ſaturos athletas tenebant, ne quando inter concertandum eſurirent, ut Plinius, & Rufus apud Oribaſium auctores ſunt. Emendandus Suidas in voce ἰσχάς. πρὶν ἢ δοθῆναι τὴν

κρεω.

κρεωφαγίαν τοῖς ἀθληταῖς, ἔχρωντο τῇ ἰσχάδι. Ita legendum, non τοῖς ἀθηναίοις. *Athleta*, inquit, *antequam eis carnes concederentur, caricis utebantur*. Nam Pythagoras Phliasius Gymnasta, seu, ut quidam rentur, Alipta, primus Eurameni Samio carnes appoſuit. Et apud Rufum πυθαγόρας legendum, non γόρας. Quod Mercurialem decepit. Quin credimus, his de caufis Mercurio ficus oblatas? Nec contrà facit, quòd virides cernantur; nam cùm primitiæ ſint, utique ſiccę eſſe non poſſunt.

Hæc eſt noſtra conjectura, cujus adhuc me non pœnitet. Si cui tamen arrideat, alluſum ad ficus ab Ægyptiis in die feſto Mercurii eſitatas, non repugno. Hi enim quotannis, XIX die menſis Thoth, ſacra ei Deo celebrantes, mel & ficum edebant, ea voce addita, γλυκὺ ἡ ἀλήθεια, *dulcis veritas eſt*. Narrat Plutarchus in libello de Iſide, & Oſiride.

Aliud ſibi vult arbor, quæ pone Hermathenam ſurgit. Nempe eos, qui ſemel ſapientiæ, & eloquentiæ ſtudia deguſtarunt, ea dulcedine illectos, illis perinde adhærere, ceterarum rerum oblitos, atque Ulyſſis ſocios loto. Nam, ſi recte attendamus, non alia a loto ea arbor eſt.

Ita fateri cogunt ſpectanda arboris proceritas, & poma parva, rotunda, e longioribus pedicu-lis dependentia; nam loti fructus eſt ἡλίκος κύαμος, *quantus faba*, ut Theophraſtus loquitur: & capiendus eſt de faba Græcorum, puſilla, in orbem ducta: quod explicat Dioſcorides, inquiens: καρπὸν δὲ φέρει (ὁ λωτὸς) μείζονα πεπέρεως: *Fructum fert lotus pipere majorem*. At hæc poma in noſtra arbore rara sũt, nec gemina; ut fatendum omnino ſit, eam non effingere lotum Libycam, in qua fructus denſus eſt, &, myrtarum ritu, pari ſerie a ramis dependet. Theophraſtus. φύεται δὲ καθάπερ τὰ μύρτα, παράλληλα. πυκνὸς ἐπὶ τῶν βλαστῶν. Hæc longe abſunt a noſtra: quæ ea propter erit lotus Italica, cujus fructus habent ceraſorum inſtar. Plinius: *Naſcitur* (fructus) *denſus in ramis, myrtorum modo, non ut in Italia ceraſi*. Ita frequenter pro cœli, ſolique ingenio plantæ non ſemper eædem ſunt, ſed variant. Cogunt etiam fateri folia, in quibus ut ut varie ſculptor luſerit, quædam tamen ad imitationem naturæ repræſentavit, ideſt ilici ſimilia fecit. Libuit hæc quàm breviſſime percurrere, non ſine operæ pretio; jam enim ſenſus dicti Pliniani de Italica loto incla-

re-

reſcit . Hoc Plinius monet , fructus in ea non pendere ab alis geminos, pareſque, ut in myrto, & loto Libyca : ſed nullum ſervare ordinem, ut in ceraſo. Ita noſtræ ſculpturæ lotus evincit,quæ evincit & illud,a vero nõ aberrare, quicunque Italicam lotum eam eſſe plantam cenſent, quæ vulgi ſermone a baccis, baccarumque forma,*Perlaro*,& *Bagolaro* appellatur; nam ſi hujus noſtræ ἰκόνα cum illa conferas, ſtatim eandem plantam eſſe deprehendes. Si non aliunde, certe ex hoc uno præclarum iſtud vetuſtatis monumentum ſalvum ad nos perveniſſe jure merito gratulamur.

Demum ante Hermathenam cernere quoque eſt inſtrumentum exprimens minuſculam aſpirationis literam. Putem, ſellam eſſe, cui inſidentes ſtudioſi,in Gymnaſiis,& Bibliothecis coram Hermathena literis, & lectioni vacabant. Affirmat hanc ſententiam vel maximè Spondii Nummus,quem diximus,ubi Hermathenæ coronatæ aſſidet vir, habitu philoſophico, intentis oculis percurrens tabulas, quas utraque manu ſubſtinet.

Recte hactenus, inquies. Sed pertinetne Hermathena ad Medicinam, cujus uſui Cola

inserviebant? Pertinet sane: & ita, ut nihil magis. Quippe Mercurius medicinam fecit, eamque multis inventis promovit, ut Ægyptii, Græcique pariter testantur. Ægyptii complures a Mercurio editos de Medicina libros habebant, quorum alii Pharmaceam tradebãt, alii Chirurgiam: in quibusdam de Anatome, & de Morbis agebatur. Hos *Sacerdotales* dictos soli Pastophori ediscebant, ut fuse Clemens Alexandrinus persequitur. Græci eum Saluti contubernalem fecerunt. τὴν ὑγείαν αὐτῷ συνῴκισαν, ut Phornuti verba sunt. Nescius non sum, hæc ab ipso non ad medicinam, sed ad sermonem trahi, nobis impertitum, ut omnibus prosimus. Sed hæc ratio & coacta est, & friget. Certe nihil hac tanta subtilitate opus erat, quando id simplicius, & verius de Mercurii medicina accipi & potest, & debet. An de ea nihil Phornuto inauditum? Meminisset saltem ab eo inventum moly, quæ ruta silvestris est, linozostin, crocum, aloën. Præterea Meleager Syriacam nardum a Mercurio mortalibus commonstratam prodit in Corona Pancarpia:

ναὶ μὲν ϗ συρίην σαχυότριχα θήκατο νάρδον,
ὑμνοθέταν ἑρμῦ δῶρον ἀειδόμενον.

Et Syriam nardum ſpicis intexe comãtẽ:
Pẽniger hanc nobis donat habere Deus.

Orpheus etiã, ſeu quiſquis ille eſt, qui de Lapidibus ſcripſit, vetuſtus ſane auctor: is lapidum medicinam Mercurio tribuit: & nominatim Coralii vires ejus beneficio innotuiſſe canit:

κυραλιον θνητοῖσι φέρων πόρεν ἀργειφόντης.

Hujus ſcientia medicinæ enituiſſe pariter Minervam memorat, quę in ea Herculem erudiverit. Romæ in v Regione templum Minervæ Medicæ dedicatum ex P. Victore cognoſcimus: ita a medendo dictæ, non a Medis. Quod Panciroli ſomnium eſt, aliud nihil. Ad eam ſine dubio alluſit Ovidius, cùm Medicos hortatur, ut de ſuis muneribus etiam Minervę offerant, Faſt. III.

Vos quoq; Phœbea morbos qui pellitis arte,
Munera de veſtris pauca referte Deæ.

Ita apud Atticos colebatur ἀθηνᾶ ὑγίεια, & ἀθηνᾶ παιωνία, de quibus Pauſanias. Et hæc pauca velu-

luti extremo digito attigisse sit satis ; fusius enim de his in libris de Origine , & progressu Medicinę a nobis disputatum est, quos,si Deus dabit, propediem edemus .

Proxime in manubrio Coli sequuntur duo alia spatia, in quorum primo cęlata est cerva, a partu humi procumbens,& hinnulus, qui a tergo descendens, se dirigit ad mammas: in altero stant duo sues, qui diversi abeunt. Suspicor, hæc omnia ad Minervæ medicinam referri. Ei acceptam ferimus herbam argemonem, ita silvestri papaveri similem,ut qui alteram viderit, ambas se nosse credere possit. Ea fertur usa , ut suibus opitularetur. Plinius lib. XXIV. cap. XIX. Quocirca inter evellendum Herbarii quidam dici mandabant: *Hac est herba argemone,quam Minerva reperit,suibus remedium , qui de illa gustaverint*. At a quo tandem morbo sues hac herba convalescunt ? Non id explicat Plinius. Sed omnino de angina capi debet : quo maxime morbo sues tentantur , & cujus Plinius paulò ante meminerat .

Non omiserim , supra sues nescio quæ conspici, figura ovata. De glandibus suspicionem

mo-

movere poſſent, niſi ineptum eſſet, eas ita in aëre pendentes facere. Quid igitur? Potius eſt, ut ſint capitula argemones, quæ, ut rhœadis, oblonga ſunt. Poſſent etiam videri argemones calyces, qui antequã aperiantur, & ipſi ad ovi ſpeciem vergunt. Interim cauliculis, a quibus dependebant, vel ob vetuſtatem attritis, vel ob exilitatem non ſatis conſpicuis.

Cerva enixa appoſita eſt ob munus obſtetricis, quo delectabatur Minerva; nam ipſa eſt, quæ Latonæ enitenti aſſedit, ut proditum ab Ariſtide oratione ad Minervam. Et ei rei indicandæ electa præ ceteris brutis cerva eſt, quæ poſt partum medicinis ſibi conſulit; nam ſeſelim edit. Haud me latet, hæc aliter a Cicerone tradi libro de Natura Deorum ſecundo: *Cervæ*, inquit, *paulò ante partum perpurgant ſe quadam herbula, quæ ſeſelis dicitur*. Hæc tamen ſtare non poſſunt; nam ante partum omnis purgatio ob abortionis periculum noxia eſt. Exhibent quidem paſtores in potu capris, ceteriſq; pecudibus ante partum ſeſelim, ſed non ut ipſæ purgent ſe, imò ut ita facilius ſuos fœtus enitantur. Dioſcorides de ſeſeli Maſſilitano. δίδοται δὲ καὶ αἰξὶ,

καὶ

καὶ τοῖς λοιποῖς κτήνεσι πρὸς εὐτοκίαν ποτόν. Sed dicere ſi licet, quod ſentio, credere par eſt, Ciceronem ſcripſiſſe, aut certe ſcribere voluiſſe, *Paulò poſt partum*: ut qui ſine dubio ante oculos habebat, quæ de cervis Ariſtoteles narrat, eas poſt partum ſeſelim eſſe. Hoc enim faciunt, ut ſe perpurgent. Verba e libro IX. Hiſtor. anim. hæc ſunt. ὅταν τέκῃ ἐσθίει τὸ χορίον πρῶτον. καὶ ἐπὶ τὴν σέσελιν δὲ τρέχουσι. *Ubi peperit, fœtus involucrum edit primùm: tum ad ſeſelim currunt.* His Plinius neglectis, & Ciceronis ſcriptura deceptus, rei falſæ falſam cauſam reddidit lib. VIII. *Feminæ autem ante partum purgantur herba quadam, quæ ſeſelis dicitur, faciliore ita utentes utero*. Aliò eum vocare debebat facilis, & aperta ratio. Nam ſeſelim ſi ederent cervæ ante partum, conſtaret abunde non ad εὐφορίαν, ideſt ad uterum facile gerendum: ſed ad edendos feliciter fœtus ea veſci, ſive πρὸς εὐτοκίαν. Ita facile error ex errore propagatur; nam illud potiſſimùm attendere opus erat, quod caput rei eſt, cervas ante partum ad ſeſelim non ire, quamvis ea parturientibus proſit, ut celerius pariant. Nulluſdum enim id obſervavit: neque Ciceronis

fe-

festinationi, si modò is ita scripsit, credendum est, sed Aristotele teste standum, cujus ille historiam referre in animo habebat. Et hactenus de hac controversia, quæ Dalecampium, Bodæum, Salmasium, Bochartum tantopere exercuit.

Manet nos ultimum spatium, quod est ad Manubrii calcem. In eo extat Pan arbori pomiferæ innixus, vultu tristi, qui dextra manu post tergus rejecta, sinistram porrigit hirco, qui in pedes posteriores erectus, fronte coniscat. In medio jacet humi fusa syringa septem disparibus calamis compacta, cui incumbit Copiæ cornu fructibus onustum. Aperta in speciem omnia; ecquis enim hæc prima facie statim se non interpretaturum recipiat? Aggressis tamen non ita facile singula ex voto procedent. Saltem, nisi conjectura assequi tentemus, frustra alias omnes rationes inibimus. Mihi ea animo sedet sententia, hæc non sine aliquo ad Mercurium respectu, qui in hircum mutatus Pana genuit, συμβολικῶς debere accipi, & morbos, præcipue febrim, demonstrare, quibus æque homines & bruta appetuntur, maxime per Autum-

num: unde opis medicæ neceſſitatem colligere liceat. Hircus enim febrem deſignat, qua cum toto caprarum genere,ut veteribus traditum,perpetuò tenetur. Plinius lib.VIII. cap.X. *Auribus eas ſpirare, non naribus, nec unquam febri carere, Archelaus auctor eſt.* Vereor,ne Plinius memoriæ lapſu erret,dum de caprarum febre Archelaum ſcripſiſſe tradit, qui de ſpiratione ſola per aures loquutus eſt,ut ex Varrone intelligimus lib.II.de R.R. Alcmæo quoque Crotoniata capras ſpirare ἐκ τῶν ὤτων voluit. Quod Ariſtoteles verum negat de Hiſt. anim. lib. I. Hæc diſſerere ſubtilius hujus loci non eſt. Nec quod de febre dicitur, facile conceſſerim. Decepit nimirum veteres capris uberior inſitus naturalis calor, qui pulſu venarum celeri, ac frequenti febris ſpeciem exhibet. Eam ob rem Cajus quoque Mœcenas continenter febre vexari putabatur. Non id morbus erat, ſed naturalis quidam corporis habitus: in Mœcenate ſingularis: in capris totius generis. Et immeritò Varro venditores reprehendit, quòd ſanas capras præſtare auderent: *De emptione aliter dico, atque*

ſit,

fit, quòd capras sanas sanus nemo promittit, nunquam enim sine febri sunt. Quidvis ut sit, ex hoc factum est, ut capra Æsculapio sacrificaretur. Servius in Georg. II. *Capra Æsculapio* (immolatur) *qui est Deus salutis, cùm capra nunquam sine febre sit*. Factum quoque est, ut hircus febrim hìc demonstret, qui videtur cornibus minitari, & impetum facere in Pana, idest in homines, ferasq; quos Deus ille δίζωος, & duplicis naturæ particeps, repræsentat: & quibus, ut veterum quidam contendunt, sine febre mori non contingit. Pan velut periculi securus, dextra in tergus rejecta, sinistram extendit deliniturus hircũ. Quæ est mortalium negligentia non minus in vitandis, quàm in depellendis morbis. Et quidem se morbo implicitum esse, Pan duobus ostendit: primò vultu tristi, contra quàm ejus natura ferat, quem semper hilarem vetustas fecit. Homerus in Hymnis ἡδυγέλωτα, *suave ridentem*, apppellat: deinde syringa abjecta, quasi innuat, procul a se corporis harmoniam habere: nam sanitas harmonia est, & soluta in animantibus harmonia, ipsam simul naturam dissolvi, Plato in Philebo testatur:

λέγω τοίνυν τῆς ἁρμονίας μὲν λυομένης ἡμῖν ἐν τοῖς ζώοις, ἅμα λύσιν τῆς φύσεως γίγνεσθαι. Arbor demum pomifera juxta Pana ſurgens, & Copiæ cornu, quod ſyringam premit, Autumnum indicant: quo anni tempore morbi ferocius, & frequentius ingruunt, & regnant, cùm ob intemperiem, & repentinas aëris mutationes, tum etiam præ copia fructuum. Febres maxime quartanas, & erraticas hominum vitam per id tempus invadere, notat Hippocrates lib. III. aph. XXII. Uno verbo, mortes frequentes ſunt. Juvenalis Sat. X.

Quot Themiſon ægros autumno occiderit uno.

Dextrum Panis brachium poſt tergus revolutum in memoriam revocat nobile illud Muſivum, quod Lugduni repertum anno CIƆDCLXX, evulgavit Spondius; nam & in eo expreſſus eſt Pan, qui ſiniſtram manum poſt tergus abſcondit, dextram verò ad alatum puerulum extendit, eum prenſurus in humero: qui contrà in ipſum utramque dirigit: ambo alter ad alterum inclinati. Multa vir doctus pro explicatione conatur: tandem

le-

lectorem magna expectatione erectum, deserit. At non difficile erat videre, ob oculos poni Panis & Amoris luctam, ad quam ipsi eo gestu se accingunt. De ea lucta meminit Servius ad Eclog. II. *A poëtis fingitur* (Pan)*cũ Amore Deo luctatus, & ab eo victus.* Et eò respicere Virgilii illa opinatur, *omnia vincit Amor*; nam πᾶν, cui proxime accedit πάν, est *omne*. Stat Pan vultu irrisoris, ut qui pro nihilo habet Amorem, puerum, ad id pugnæ genus rudem: in tantum, ut cum eo solum dextra manu se luctaturum spondeat, dum alteram in tergus rejicit. Momentum non leve huic conjecturæ addit adstans vir, qui dextra manu extenta cohortatur colluctantes, ipsisque animos facit: sinistra palmæ ramum habet, præmium victori. Est enim βραβεύς. Spectatrix assistit ex altera parte Hermaphrodite, idest Venus trunca, sine lacertis, instar Hermę, turbini inverso imposita, oculis ad pugnam conversis. Ubera habet extantia, caputque variis redimiculis, vittisque ornatum. Illustre sane vetustatis monumentum, dignum quod hìc a nobis explicaretur.

Et hæc de Coli Manubrio, quantum con-

je-

jectura assequi potuimus, ubi nihil est, quod omissum a nobis quis queri possit. Proximum est, ut aliqua de ipso instrumento dicamus; nam Cola varii generis cùm fuerint, inspiciendum est ad quem potissimùm nostrum istuc fuerit delectum.

Erant Cola in œcis, & cœnaculis pro vino refrigerando. In deliciis olim fuit, vinum cum nive, glacieve mistum ebibere. Interdum enim nivis fragmina in cyathum immisisse, argumento sunt hæc Callistrati in Symmictis. τῶν οἰνοχόων τοῖς ἄλλοις μισγόντων εἰς τὸ ποτὸν χιόνα. *Qui erant a poculis nivem ceteris in potum miscentibus*. Quod videns Simonides poëta, unus ex convivis, sibi non ita ministrari ex tempore conquestus est:

ἐν τις ἐμοί γ' αὐτῆς χεέτω μέρος. οὐ γὰρ ἔοικε
θερμὴν βαστάζειν ἀνδρὶ φίλῳ πρόποσιν.

Et mihi sis cyatho glaciei infundito micā;
Non satis ex merito pocula calda dabis.

Et id *vinum cum nive mistum* vocat Strattis in ψυχασαῖς. οἶνον χιόνι μεμιγμένον. Habes apud Athenæum lib. III. Usurparunt etiam Arabes, & meminit Aben Sina I. Fen. II. cap. XVI.

Ho-

Hodie Persas glaciei frustula cum vino, aut aqua in phialam indere Petrus Vallensis testis oculatus est.

Interdum vinum per mediam nivem transire cogebant: ad eamque rem paratum habebant Colum nive oppletum. Itaque affusum vinum per nivem sibi viam faciens, ex Coli foraminulis unà cum nivis tabe exiliebat, cessurum in potum sitientibus. Vinum utro vis modo paratum ægrotantibus quandoque præbebant. Nam ita accipiendus Cœlius Aurelianus, ubi de vinis cardiaco dandis: *Mediocriter* (inquit) *mista cum aqua frigida, ac recenti, vel nivium liquore.* Rasis quoque, & Aben Sina aliis in morbis potandam nivium tabem præcipiunt.

Non diffiteor, nivem aliquando in lintea immissam: at his non *Coli*, sed *Sacci nivarii* nomen erat; etsi enim *colandi* verbum generale sit, *Coli* tamen nomen a *Linteo* distinguitur: & confundi nisi magno errore non possunt. Martialis in Apophoretis dist. CII. cui lemma, *Saccus nivarius*.

Atte-

Attenuare nives norũt & lintea noſtra:
Frigidior colo non ſalit unda tuo.

Duo nos docet,& ſaccum nivarium fuiſſe ex linteis, non ex aluta,aut vimine, cùm ait,*lintea noſtra*: & ei non impertitum nomen Coli, a quo ſegregat in illis ,*frigidior colo*. Erat enim Colum nivarium ex ære , aut argento in ditiorum tricliniis, ut idem Poëta monet diſticho præcedenti,ubi *Colum nivarium* ita loquitur.

Setinos,moneo,noſtra nive frange trientes;
Pauperiore mero tingere lina potes.

Hæc ferme nota ; illud fortaſſe hactenus ignoratum , Cola crateri , aut cyatho fuiſſe impoſita, ut vinum per nivem ἀμέσως in poculum, quo bibebant, exiliret ; ita enim amoto Colo frigidius ſorbebatur. Quare parabantur Cola ejus magnitudinis,ut calici per interiorem oram poſſent committi. Apud Pollucem hæc leguntur lib.VI. cap. II. ἐν μὲν τοῖς δημιοπράτεις καὶ ἠθμός τις ἐπὶ κρατῆρος πέπραται. *In publicis auctionibus etiam Colum ſuper cratere venditum fuit.* Colum nempe nivarium, non

Co-

Colum prælorum, ut abſurde explicat Henr. Stephanus. Colum prælorum eſt corbis. quì verò corbis ſuper cratere? Huc etiam faciunt illa Hellanici in Ægyptiacis: αἰγυπτίων ἐν τοῖς οἴκοις κεῖται φιάλη χαλκῆ, καὶ κύαθος χαλκοῦς, καὶ ἠθάνιον χάλκεον. *In Ægyptiorum œcis eſt phiala, cyathus, & colum* (ſeu mavis, *exiguum colum*) *ex ære omnia*. Fluctum in ſimpulo movet Caſaubonus ad Athenæum lib.XI.cap.VI, cùm dubitat, an hìc ἠθάνιον colum ſit. Cur ita? nempe, quia inter pocula ab Hellanico computatur. Fac ita eſſe; quid tum? an non Colum nivarium in poculorum cenſu eſt? Pomponius in L. in argento. D.de auro,& argento legato. *In argento potorio utrum id dumtaxat ſit, in quo bibi poſſit: an etiam id, quod ad præparationem bibendi comparatum eſt, veluti Colum nivarium, & urceoli, dubitari poteſt. Sed propius eſt, ut hæc quoque inſint.* Viſum eſt ICto Colum nivarium in numero poculorum eſſe: cur idem Græco Hiſtorico videri non potuit? qui illud cyatho conjungit, cui imponi moris erat: ut & phialæ, ex qua vinum diffundebatur, ut per Colum nive plenum in cyathum ſpargeretur.

Et ecce metalla, ex quibus Cola nivaria fundebantur; nam alii ex argento habuerunt, ex ære alii. Hoc cognoscimus ex Hellanico, illud ex Pomponio. Hodie lautiores calicem duplicem ex uno argento ductum sibi parant, mediamque interserunt nivem, tum affusum vinum sine ulla nivis tabe bibunt.

An ad hunc usum comparatum credimus Colum nostrum, ut & ipsum inter Cola nivaria sit? Multa sunt, quæ ab hac sententia revocant. Primò nimia ejus magnitudo, quæ facile poculum quodcunque excedit; est enim septunce latum, altum triente: scilicet utraque mensura ab ora inferiori accepta. Quod poculum huic Colo excipiendo est? nisi forte Cyclopis κισσύβιον sit. Deinde, quòd in manubrii sculptura nihil omnino cernere sit, quod ad vinum, & convivia trahere possis. Simili de causa nec pertinebit ad Cola culinaria, quæ memorat Chrysippus Tyaneus in Artocopico. is describens placentæ genus, quod *Catillum ornatum* Romani vocabant, ait: καὶ ἕψε εἰς ἔλαιον θερμότατον, εἰς ἠθμὸν βαλὼν τὰ κατακεκομμένα. *Et coquito in oleo ferventissimo,* *fru-*

frustulis in Colum conjectis. Ita nec pertinebit ad Cola rustica, quæ non erant, nisi corbes, per quos vinum liquabatur, ut Grammatici explicant illa Virgilii Georg. II.

---- Tu spisso vimine qualos,
Colaque prælorum fumosis deripe tectis.

In quo etiam genere erat *Saccus vinarius*; quanquam hunc in cœnaculis quoque fuisse pro vino castrando indicat Martialis libro II, ubi de apparatu cœnæ pro Tongilio ægrotante, hæc habet.

Cæcuba saccentur, quæque annus coxit Opimi
Condantur parco fusca Falerna vitro.

Recte omnino, Vir Clarissime, existimas, nostrum Colum in Medicorum supellectili fuisse. Colabant enim Medici non modò per linteum, sed etiam per Colum: utrumque duplicem ob causam, vel ut succus liquidus legeretur, recremento in fundo subsidente abjecto: vel contrà, ut materia exucca posset reponi, humore inutili expresso. Quæ & per se clara, & in veterum Medicorum libris obvia, testem

non desiderant. Linteorum maxime erat usus, ubi succi liquidissimi expetebantur. Marcellus Empiricus cap. VIII. de xerocollyriis: *Ut liquidius facias, deinde per linteolum delicatum colabis*. Fuit, cùm nihil pensi habuerunt, per linteum ne, an per colum eliquaretur. Scribonius Comp. ult. *Colantur per linteum, vel ex junco factum de industria colum*.

Habes jam Colum Medicum ex junco. Et quidem, quod meminerim, nusquam apud Medicos Coli metallici expressa mentio occurrit, sed ex junco, & palma. Quin verò pro eo possit ex ære, ut nostrum est, vel ex argento, ut apud quosdam diligentissimos Seplasiarios vidimus, substitui, vix est ut dubitem. Scilicet, si Colum prælo subjiciendum non sit: ad quam rē vase textili opus est. Ita Columella ex olivis in fiscinam conjectis oleum elicit. Ægyptii semina ricini in sportulam inclusa torculari premebant, ut apud Dioscoridem, & Actuarium extat.

Erat apud Medicos Colum in usu ad plura, sed præsertim ad vina medicata, quæ Plinius *factitia* appellat, & ad unguenta. De vinis hisce sermonem instituens Dioscorides, sæpe

τῷ

τῦ διυλίζειν, & ἀπηθεῖν mentionem injicit: at de vasis genere, quo hæc percolatio fieret, nobis divinandum reliquisset, nisi aliorum scripta, quod ipse tacuit, declararent. Hi sunt Palladius, & Columella, qui hæc Medicorum vina patremfamilias etiam sibi parata habere voluerunt. Palladius ergo in Februario cap. XXVII. de vino Myrtite hæc habet: *Palmea sporta colabis*. Et de eodem Columella lib. XII. *Et per colum junceum liquatum succum lagunculis bene picatis condunt*. Ejus etiam conditionis erant Cola, quibus transmittebantur unguenta: & hæc ignorare nos Dioscorides noluit; nam in unguento Elatino, & Cyprino nominat σπυρίδα, *sportulam*: in Ocimino, & Susino κυρτίδα, & κυρτίδιον, *qualum*, & *quasillum*. Κυρτίδα Nicandri interpres in Alexipharmacis vas esse ex tenui junco, & ab unguentariis, qui eo unguenta exprimebant, ὑλιστήριον, & ὑλίστριον appellari testatur.

At recepta deinde a Græcis Arabum medicina, Colorum usus in Drosatis, & Catharticis frequens esse cœpit. Δρόσατον Græci recentiores vocarunt, quod Arabes *scerap*. Ea Nicolaus Alexandrinus σακκίζειν, seu per saccum trāsmitte-

tere jubet in Drosato absinthite, ex iride, & alibi sæpe Sectione VIII. Nec tamen *sacci* nomen materiam explicat, cùm saccus ex lino, pelle, & vimine fuerit: explicat solùm formam, quæ metæ inversæ similis erat, ut alicubi Columella monet. Cathartica verò Actuarius non unis modò sacculis, sed aliquando etiam fiscis transfundit, ut in Ruellii versione legitur; Græcus enim liber nunc ad manus non est.

Meminit etiam Herbarius Græcus de Colo laxiori, quo utebantur, qui Styracem vermicularem conficiebant, lib. I. cap. LXVIII. ᾗ δι' ἠθμοῦ εὐρυτρήτου ἐκθλίβουσιν εἰς ὕδωρ ψυχρὸν, ποιοῦντες σκωλήκια· *Per Colum, quod latioribus foraminibus sit, in frigidam aquam veluti vermiculos exprimunt.* Nam ἠθμὸς hìc *Colum* est, non *incerniculum*, ut minus recte viri doctissimi volunt. Mirum quid eos moverit: nam Colum cur eis displiceret, causæ non erat. Et *Colum* jam Hermolaus fuerat interpretatus. Et, ut plane dicam, quod sentio; auguror, huic potissimùm usui nostrum Colum fuisse destinatum. Suadet id, quòd foramina grandiuscula sunt, ut Dioscorides exigit: suadet etiam, quòd ad hos vermiculos parandos inepta sunt Cola ex junco, aut pal-

palma: & omnino ex metallo expetuntur. Potissimùm dico; nam ad unguenta, & vina medicata, & id genus alia aptari potuisse melius, quàm sportas, & qualos, manifestum est.

Vides interim artificis ingenium, dum eo instrumẽto mammæ formam imitatus est, quę per papillæ foramina lac ejaculatur. Et proxime ad consuetam Coli formã accessit, quæ infundibulo, vel sacco vinario similis erat. Docet id Cratinus in Nomis, ubi camum vocat ἠθμόν, *Colum*, ob figuram scilicet utrique communem. Camus est vas, coni inversi instar habens, in imo pertusum, per quod in Attico foro judices calculos sinebant in subjectum cadiscum dilabi. Extat de eo elegans Eubuli griphus. Inde fit, & Colum simile coni esse, a quo nostrum non longe abit. Verba Cratini apud Interpretem Aristophanis in Equitibus ita leguntur, χοίνιον ἠθμόν. Emendant ex Hesychio, σχοίνινον ἠθμόν, *Colum junceum*. Quod probare non possum; nam Colum, junceum cùm fuerit ùt plurimùm, nihil Cratinus apposuisset, quod de camo nos admoneret. Lego χοιρινῶν ἠθμόν, *Colum suffragiorum*; nam χοιρίναι erant conchæ marinæ, quibus olim judices suffragia

fe-

ferebant. Quod acute dictum esse quis neget? Prius illud friget. χοιρίνας Græci satis habent dixisse, κόγχας τίνας θαλάσσιας. Nec prȩterea quidquam addunt. Sunt tamen conchulæ μονόθυροι, testa una tectæ, eaque lævi, & in se ipsam revoluta, oblongæ, ac veluti gibbæ, quas ut Græci, ita & nostri a *porculis* appellant. Aliæ majores, glandem æquant, parte supina colore gilvo, prona albo: minores aliæ, ut nuclei pinei, sed breviores, candidæ, aut fuscæ. His Athenienses in ferendis sententiis usi. Candidȩ Romanorum A, fuscæ C valebant.

Et hæc sunt, Vir Illustrissime, quæ hortatu tuo, quantum per multiplices occupationes curasque meas licuit, deproperavi; quæque non aliter probaturus sum, quàm si tibi non displicere intelligam; soleo enim meæ sententiæ diffidere, ubi tuæ plane non congruere sentio. Et quamvis quæ disputavi, longe abeāt a sententia P. Claudii Francisci Menestrier, nihil tamen his literis detractum velim viro omni laudis genere præstanti, quem honoris causa nomino, qui viam, & quidem primus, diligentia sua ad hujus Instrumenti explicationem aperuit. Sunt enim hæ ex verisimili ductæ

conje-

conjecturæ: & non ut verum, ita & verisimile unum est. Sæpe de eadem re plura probabilia excogitantur, quorum ita alterum probes, ut non propterea alterum despicias. Unum veluti pro corollario addam. Notat ipse erudite, olim Christianos vinũ in Calicẽ colis infudisse, quæ essent tenuissimis foraminulis pervia. Adjiciamus, si placet, Hebræos, ne culicem, vel quam aliam bestiolam lege immundam, sorbendo, deglutirent incauti, vinum & ipsos percolasse. Ad quem ritum alludit Hebræorum proverbium apud Matthæum cap. XXIII. οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες: *qui culicem excolant, camelum autem glutiunt*. Nam id adagium fuisse monet doctissimus A Lapide. Hoc interest, quod Christiani eliquabant Colo, & quidem argenteo, ut ex Anastasio Bibliothecario discimus, cujus hìc verba recitem necesse est. In Sergio II. *Colatorium de argento deauratum unum, quo in sacro utuntur officio*. Et in Benedicto III. *Fecit Calices de argento purissimo duos, & Patenam unam, Colatorium unum, Cantharum unum, Thymiamaterium unum, pensantia simul libras*

 qua-

quatuordecim. Non ſic Hebræi, qui linteis utebantur; nam in Talmud de Sabbatho cap. x legitur: *Qui percolant vinum* (beſudarin) *in ſudariis*. Vale.

F I N I S.

Er-

Errata Corrige.

	Errata	Corrige.
Pag. 8. 9.	AUSTORNIUS.	C. AVSTRVNIVS.
8. 12.	ÆN.	AEN
19 8.	quadri	quadrati.
21. 13.	laquearibus	e laquearibus.
23. 13.	oblitus	oblitum.
26. 25.	Porticum	Porticuum.
31. 2.	Porticorum.	Porticuum.
36. 1.	faticando.	fatigando
48. 1. 2.	laxitudo.	laxitas.
53. 2. 3.	ſubolverat.	ſuboluerat
57. 10.	*vivo*	*vivus.*
60. 13.	*poſt.*	*pòſt.*
63. 22. 23.	deductæ	diductæ.
63. 18.	ſeu tonis, ſeu	cum tonis, &c.
62. 23. 24.	odoravit	odoratus eſt.
66. 11.	eidem	ejuſdem.
86. 17.	φύσεως	φύσιος
107. 11.	Phliſtionem	Philiſtionem.
114. 3.	finit.	definit.
122. 3.	conſenſiant	conſentiant.
122. 4.	reſponſnm	reſponſum.
126. 18.	νηπὶυ	νηπίυ.
131. 9.	ἰκόνα	εἰκόνα.
142. 4.	generis	uſus.

ἴ pro ί alicubi occurrit, characterum inopia.
In Epiſt. nuncupationis pag. 2. 18. videberis. videbaris.

